

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Teologiska programmet

Praktisk teologi

EXAMENSARBETE

Kandidatuppsats

ht-17

Psalmdiktarens verkstad

*Två fallstudier av nutida psalmdiktning, dess ideal och
existentiella dimensioner*

Författare: Sandra Vallin

Handledare: Sune Fahlgren
Teologiska högskolan Stockholm

Engelsk titel

Hymn writer's workshop

Two case studies of contemporary hymn poetry, these ideals and existential dimensions.

Sökord

Ingmar Johánsson; Ylva Eggehorn; Musikalisk gestaltning; Nutida psalmer; Walter Brueggemann; Psalmdiktning.

Innehållsförteckning

Kapitel 1

Inledning

1.1 Ingång.....	6
1.2 Problemformulering och syfte.....	7
1.3 Metod	
1.3.1 Kvalitativ intervju med öppna frågor.....	7–9
1.3.2 Hymnologisk analys	7–8
1.4 Urval av psalmdiktare och tillhörande psalmer.....	8–9
1.5 Metodologiska överväganden	10
1.6 Forskningsanknytning	10–11
1.7 Disposition.....	10–12

Kapitel 2

Historisk bakgrund

2.1 Begreppet psalm.....	13
2.2 De reformatoriska idealen	13
2.3 Från den Svedenbergiska till dagens psalmbok	14–16
2.4 Samtidsmålet i arbetet med 1986 års psalmbok.....	16–17
2.5 Fullbordan av 1986 års psalmbok samt ”Den svenska psalmboken med tillägg”	18
2.6 Sammanfattning	18–19

Kapitel 3

Teoretiska perspektiv

3.1 Hymnologi.....	20
3.2 Vetenskapsmetodiska vägval	20–21
3.3 Brueggemanns analys av Psaltarenspsalmer	21
3.4 Språkfilosofi i Breueggemanns hermeneutiska modell.....	22–23
3.5 Brueggemanns analysmodell tillämpad på Psaltarens psalmer.....	23–24
3.6 En matris och analysmodell för nutida psalmer	24–25

3.7 Sammanfattning	25–26
--------------------------	-------

Kapitel 4

Resultat

4.1 Analys av två psalmer av Ylva Eggehorn	
4.1.1 Författarpresentation	27–28
4.1.2 Analys av psalmen - ”Mitt i en värld av mörker”	
4.1.2.1 Tillkomsthistoria	29
4.1.2.2 Textanalys	29–30
4.1.2.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann	31
4.1.2.4 Musikalisk gestaltning	32
4.1.2.5 Vägen in i psalmboken	32
4.1.3 Analys av psalmen - ”Var inte rädd”	
4.1.3.1 Tillkomsthistoria	32–33
4.1.3.2 Textanalys	33–34
4.1.3.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann	34–35
4.1.3.4 Musikalisk gestaltning	35
4.1.3.5 Vägen in i psalmboken	35–36
4.2. Analys av två psalmer av Ingmar Johánsson	
4.2.1 Författarpresentation	36–37
4.2.2. Analys av psalmen - ”Du är en bön”	37
4.2.2.1 Tillkomsthistoria	37–38
4.2.2.2 Textanalys	38–39
4.2.2.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann	39–40
4.2.2.4 Musikalisk gestaltning	40
4.2.2.5 Vägen in i psalmboken	40
4.2.3 Analys av psalmen - ”Se hur gudsvinden bär”	
4.2.3.1 Tillkomsthistoria	41
4.2.3.2 Textanalys	42–43
4.2.3.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann	44
4.2.3.4 Musikalisk gestaltning	44–45
4.2.3.5 Vägen in i psalmboken	45

Kapitel 5

Diskussion

5.1 Psalmens existentiella funktion.....	46–47
5.1.1 Begränsningar och möjligheter med Brueggemanns teori.....	47–48
5.2 Hur psalmerna relaterar till Svenska kyrkans psalmtradition	
5.2.1 Den dubbla riktningen.....	48–49
5.2.2 Hur psalmförfattarna använder sig av Svenska kyrkans psalmtradition.....	49–50
5.2.3 Kommunikation Bibeln, det allmänmänskliga och samtiden	50–51
5.3 Reflektioner över vidare forskning.....	51–52

Bibliografi

Litteratur.....	53–54
Bilaga 1 Intervju med Ylva Eggehorn.....	55–62
Bilaga 2 Intervju med Ingmar Johansson.....	63–71

Kapitel 1 Inledning

1.1 Ingång

Med min bakgrund som sångerska har jag erfarenheten av att tolka och framföra sångtexter. Frågan vad det är som gör att vissa sånger berör och lyckas skapa kommunikation mellan textens språk och mänskliga erfarenheter och känslor, har alltid förundrat mig. Den frågan har jag även burit med mig när jag som kristen erfarit att vissa psalmer förmår skapa en brygga mellan mina livserfarenheter och psalmens teologiska språk på ett sätt som jag upplev meningsskapande.

När jag som teologistudent på teologiska högskolan i Bromma valde att läsa en kurs med namnet Poeterna, upplevde jag att kursen på ett givande sätt berörde den frågeställning jag burit med mig. Kursen handlade om de skrifter i Gamla testamentet som tillhör genren poetiska skrifter, med fördjupning i Psaltaren. Bland kurslitteraturen fanns *The Psalms and the life of faith*, av exegeten Walter Brueggemann och som är professor i exegetik vid Columbia Theological Seminary i Georgia USA. Där presenterar han en hermeneutisk modell som avser tydliggöra psaltarpsalmernas existentiella funktion som det judiska folkets psalmbok och utifrån det judiska folket som kontext och gamla testamentets bibelböcker presenterar han följande tes;

”modern och forntida användning av psaltarpsalmerna delar liknade syfte och funktion fastän förhållandena som plats och sammanhang skiftar över tid” (Brueggemann 1995, xii).

Vidare bygger hans sin teori på antagandet att språket i Psaltarens psalmer har sin grund i autentiska livserfarenheter (Brueggemann 1995:67).

Brueggemanns tes att Psaltarens psalmer kan fylla en existentiell funktion oberoende av tid och plats samt att deras språk ger uttryck för existentiella erfarenheter, det vill säga uttryck som beskriver och gestaltar människans erfarenheter inom spektrat mellan förtvivlan och tro, väckte hos mig frågan om det var möjligt att genom Brueggemanns hermeneutiska modell, fördjupa förståelsen för den existentiella funktionen också i nutida psalmdiktning. Detta utgör bakgrunden till den undersökning som presenteras i denna uppsats.

1.2 Problemformulering och syfte

Denna uppsats avser att, med hjälp av Brueggemanns hermeneutiska modell, fördjupa kunskapen om psalmens existentiella funktion utifrån ett perspektiv som belyser hur språk och musik kommunicerar existentiella frågeställningar och erfarenheter i nutida psalmdiktning, såsom den framträder inom Svenska kyrkans psalmtradition. Följande arbetsfrågor vägleder undersökningen: På vilket sätt är psalmernas existentiella funktion ett bärande psalmideal i nutida psalmdiktning? Hur kan Brueggemanns hermeneutiska modell fördjupa kunskapen om psalmens existentiella dimensioner? Hur kan en kännedom om tillkomsthistorien bakom utvalda psalmer, bidra till förståelsen för deras existentiella funktion? Hur gestaltas existentiella frågeställningar och erfarenheter genom begrepp, symboler, metaforer bilder och musik i utvalda psalmer? För att uppnå detta syfte har en fallstudie genomförts där två nutida psalmdiktare valts ut, som båda har förbindelse till Svenska kyrkan, och två psalmer av vardera författare, vars psalmtexter uppvisar uttryck för existentiella frågeställningar och erfarenheter.

1.3 Metod

1.3.1 Kvalitativ intervju med öppna frågor

Med utgångspunkt i Brueggemanns antagande att psaltarpsalmernas språk bygger på autentiska livserfarenheter (Brueggemann 1995:67), kommer en del av min undersökning att fokusera på utvalda psalmers tillkomsthistoria. Denna information har främst inhämtats från enskilda intervjuer med vardera författare till utvalda psalmer. Kompletterande information om psalmernas tillkomsthistoria har även inhämtats från tidigare intervjuer som utförts av Per Olof Nisser och Per Harling samt annan litteratur som på olika sätt kommenterat vardera författarens språkliga bakgrund och uttryckssätt (Kapitel 1.6). Data från intervjuerna kommer även att ligga grund analysen av utvalda psalmer. Intervjuerna genomfördes i samtalsform med öppna frågor för att öka förutsättningar för att få rika beskrivningar kring författarnas tankar och resonemang och för att i intervjun inte begränsas av förformulerade intervjufrågor. Intervjuerna berörde författarnas tankar och reflektioner kring följande ämnesområden:

- Psalmen som genre: innehåll och funktion
- Skaparprocess
- Brueggemanns hermeneutiska modell
- Ledstjärna, inspiration
- Tillkomsthistoria bakom utvalda psalmer
- Bruket av och människors respons på utvalda psalmer

1.3.2 Hymnologisk analys

Brueggemann skriver fram kontexten och språkets betydelse för psaltarpsalmernas existentiella funktion, något som kommer belysas i denna undersökning av utvalda psalmer. Notera dock att analysen genomfördes *efter* samtalen med psalmförfattarna och därmed kan författarnas perspektiv ha påverkat analysen. Psalmernas existentiella funktion har belysts från följande perspektiv:

- Författarpresentation med syfte att synliggöra de influenser och perspektiv som ligger till grund för författarnas roll som psalmdiktare.
- Psalmens tillkomsthistoria
- Textanalys av psalmens litterära kontext med avsikt att synliggöra vilka begrepp, symboler, metaforer och bilder som använts för att gestalta existentiella erfarenheter och frågeställningar.
- Existentiell analys med hjälp av Brueggemanns hermeneutiska modell. Som analysverktyg kommer en matris att användas som från början är framtagen av Liza L Lundkvist i kandidatuppsatsen, *Som om orden handlade om mig*, i vilket hon analyserar några psalmers funktion i begravningsgudstjänsten. Matrisen tillämpas i denna uppsats i syfte att åskådliggöra hur utvalda psalmtexter ger uttryck för Brueggemanns sekvens orientering – disorientering - reorientering, samt hur de gestaltar existentiella frågeställningar utifrån dimensionerna *människan, livet och Gud* (Kapitel 3).
- I denna uppsats har matrisen utökats genom en analys av utvalda psalmers musikaliska gestaltning. Syftet med detta är att belysa musikens betydelse för psalmens förmåga att kommunicera existentiella frågeställningar och erfarenheter. Underlaget för denna analys är hämtat ifrån psalmförfattarnas egna tankar och reflektioner kring psalmens musikaliska form och innehåll samt min personliga musikaliska reflektion utifrån min bakgrund som professionell sångerska.
- Kort redogörelse för psalmens väg in i psalmboken med syftet att belysa psalmernas anknytning till Svenska kyrkan som kontext.

1.4 Urval av psalmdiktare och tillhörande psalmer

För att uppnå syftet med uppsatsen har urvalet av psalmdiktare och psalmer skett utifrån följande kriterier:

- 1) Det behövde vara möjligt att träffa psalmförfattarna för en intervju om psalmernas tillkomstshistoria. Detta innebar att psalmförfattarna behövde bo i eller omkring Stockholmsområdet.
- 2) Utvalda psalmer behövde uppvisa likheter med Psaltarens psalmer, i det att de erbjuder ett språk som genom symboler, bilder och begrepp gestaltar mänsklig existentiella frågor och erfarenheter inom spektrat mellan förtvivlan och tro.
- 3) Psalmförfattarna skulle ha en förbindelse till Svenska kyrkan.

För att begränsa undersökningens omfattning, begränsades urvalet till två psalmförfattare och fyra psalmer. Följande författare och psalmer uppfyllde ovan nämnda urvalskriterier och var villiga att delta i undersökningen:

Ylva Eggehorn född år 1950, bidrar med psalmerna, ”Mitt i en värld av mörker” (psalm nr. 264 i Den svenska psalmboken:1986).”Var inte rädd” (psalm nr. 256 i Den svenska psalmboken:1986).

Ylva Eggehorns psalmer har en tydlig koppling till Svenska kyrkan genom att hennes psalmer är auktoriserade av Svenskans kyrkans kyrkomöte genom att de av 1969 års psalmkommitté valdes ut att ingå i 1986 års utgåva av ”Den svenska psalmboken” (Kapitel 2.4). Texterna i utvalda psalmer uppvisar likheter med Psaltarens psalmer genom ett språk som gestaltar människans existentiella frågeställningar som rör förtvivlan och tro. Denna koppling förtydligas ytterligare i kapitel 4.

Ingemar Johánsson född 1952, bidrar med psalmerna ”Du är en bön” (psalm nr. 762 i Den svenska psalmboken med tillägg: 2003) och ”Se hur gudsvinden bär” (psalm nr. 827 Sånger och psalmer: 2003).

Som präst är Ingemar Johánsson förvaltare och förmedlare av Svenska kyrkans tro och hans psalmer brukas i Svenska kyrkan lära. Psalmerna ”Du är en bön” kom med i ”Den svenska psalmboken med tillägg” år 2003 som en av de psalmer som tillhör det så kallade ”Verbumbilagget” (Kapitel 2.5).

Psalmerna ”Se hur gudsvinden bär” utgör ett av spåren i Ingemar Johánsson album *Genom ett brustet hjärta* som släpptes 2001. Psalmerna finns även med som nr 827 i 2003 års utgåva av psalmboken *Psalmer och Sånger*, som är en gemensam sångbok som sammanställdes av Frikyrkliga psalmkommittén för följande kristna samfund: Evangeliska frikyrkan,

Ekumeniakyrkan, Sjunde Adventistförbundet och Svenskaalliansmissionen (Psalmer och sånger: 2004).

Motiveringen till att psalmen ”Se hur gudsvinden bär” ingår i denna uppsats är att denna psalms funktion ligger inom den institutionella kyrkans spiritualitet, eftersom spiritualiteten inom den institutionella religiositeten är uttryck för den subjektiva delen av dogmatiken som uppehåller sig vid hur människor tar emot och omsätter den kristna tron i sina liv (Guds närmaste stad: 141).

1.5 Metodologiska och teoretiska överväganden

Uppsatsens teoretiska perspektiv bygger på Brueggemanns teori kring psaltarpsalmernas existentiella funktion för det judiska folket och där han förklarar psaltarpsalmernas funktion med hjälp av en hermeneutisk modell. Denna modell tillämpas i denna uppsats på utvalda psalmer i syfte att fördjupa kunskapen kring de existentiella dimensionerna i nutida psalmdiktning, vilket åskådliggörs med hjälp av Liza L Lundkvists matris. En mer utförlig redogörelse över Brueggemanns teori och hans hermeneutiska modell, samt Liza L Lundkvists matris, presenteras i kapitel 3.

I denna uppsats undersöks psalmens existentiella funktion utifrån psalmdiktarnas egna perspektiv och intentioner och inte utifrån brukarnas existentiella upplevelse av att lyssna, läsa eller sjunga psalmerna. Därför kan inga slutsatser dras utifrån uppsatsen som underlag, kring utvalda psalmens funktion, dock belyses några faktorer som kan tänkas vara viktiga för en psalms potentiella funktion som meningsskapande.

1.6 Forskningsanknytning

Eftersom två av de fyra utvalda psalmerna togs ut av 1969 års psalmbokskommitté för att ingå i 1986 års utgåva av Den svenska psalmboken, utgör 1969 års psalmbokskommittés slutbetänkande (SOU 1985:17), forskningsunderlag för att belysa Svenska kyrkans riktlinjer och urval av psalmer. Dessutom synliggör de vad som föregick församlingssångens förnyade psalmideal och på vilket sätt utvalda författare förvaltar detta ideal (Kapitel 2).

Kompletterande information kring psalmens funktion och ideal är till stor del hämtat från böcker som psalmförfattarna Anders Frostenson och Per Olof Nisser, tillika två av delegaterna i 1969 års psalmbokskommittén Frostenson Anders, Erik Routley, 2003. Dogmat och Dikten: om psalmskrivandets grunder. Stockholm: AF-siftelsen Psalm och Sång. Nisser Per Olof, 1987. *Vår nya psalmbok*. Stockholm: Verbum.

Analysen av Ylva Eggehorn's psalm "Var inte rädd" har gjorts mot bakgrund av de perspektiv som Inger Selander presenterar i sin bok *Perspektiv på moderna psalmer* (Selander Inger, 1999).

Professor i exegetik Walter Brueggemanns tankar och teori som presenteras i *The Psalms and the life of faith* och hans forskning kring psaltarpsalmernas funktion, ligger till grund för analysen av utvalda psalmers existentiella funktion. Han presenterar även förutsättningarna för psaltarpsalmernas funktion utifrån motiven: orientering-disorientering-reorientering (Kapitel 3).

1.7 Disposition

I kapitel 1 presenteras ingången till uppsatsens ämnesval samt teori och metod. Här delges, de urvalskriterier som legat till grund för valet av psalmdiktare och tillhörande psalmer, samt genomförandet av intervjuerna och slutligen en redogörelse över de forskningsunderlag som ligger till grund för uppsatsen.

I kapitel 2 tecknas den historiska bakgrunden till begreppet "psalm" och församlingssång samt tillkomsten av Den svenska psalmboken och dess utveckling fram till dagens, med syfte att skriva fram vad som kännetecknar Svenska kyrkans psalmtradition och psalmideal.

I kapitel 3 presenteras det perspektiv som antagits och det forskningsfält som uppsatsen rör sig inom. Därefter framläggs uppsatsens teoretiska perspektiv, vilket utgörs av Walter Brueggemanns teori kring psaltarpsalmernas funktion. Här nämns tankar inom Paul Ricoeurs språkfilosofi samt Brueggemanns beskrivning av psaltarpsalmernas kontext, vilket utgör grunden Brueggemanns hermeneutiska modell som han tillämpar på Psaltarens psalmer i syfte att fördjupa kunskapen om psaltarpsalmernas existentiella funktion för det judiska folket. Kapitlet avslutas med en presentation av Liza L Lundkvist matris och en motivering, dels till användningen av matrisen, samt på vilket sätt en analys av psalmens musikaliska gestaltning utökar kunskapen om psalmens existentiella dimensioner.

I kapitel 4 genomgår två psalmdiktare och fyra utvalda psalmer en hymnologisk analys med syfte att skriva fram författarnas bakgrund, psalmtexterna tillkomst och på vilket sätt vardera författare i utvalda psalmer använder sig av begrepp, symboler, metaforer och bilder för att gestalta existentiella frågeställningar och erfarenheter. Därefter redovisas resultaten av tillämpningen av Brueggemanns hermeneutiska modell på utvalda psalmer, som åskådliggörs med hjälp av Liza L Lundkvists matris. Samt en redogörelse av vad som kom fram i analysen av den

musikaliska gestaltningen av utvalda psalmer. Kapitel 4 avslutas med en beskrivning av på vilket sätt författarna, genom sin psalmdiktning, ingår i Svenska kyrkans psalmtradition.

I kapitel 5 diskuteras den moderna psalmdiktningens ideal och existentiella dimensioner samt i vilket syfte utvalda psalmdiktare skrivit sina psalmtexter och på vilket sätt de använder sig av Svenska kyrkans psalmtradition, sina personliga erfarenheter och språket för att uppnå sitt syfte. Här diskuteras även begränsningar och möjligheter med tillämpningen av Brueggemanns hermeneutiska modell på nutida psalmdiktning. Uppsatsen avslutas med reflektioner över vidare forskning

Kapitel 2 Historisk bakgrund

I detta kapitel följer en historisk bakgrund över församlingssångens funktion och hur psalmidealet vuxit fram i Sverige sedan reformationen. Vidare beskrivs historiken bakom ”Den svenska psalmboken” och hur psalmboken förändrats genom århundradena.

2.1 Begreppet psalm

Begreppet ”Psalm” har sitt ursprung i de andliga poetiska texter som finns samlade i bibelboken Psaltaren, en bok som kan ses som den allra första psalmboken (Nisser 1987:7). Det var först genom de reformatoriska rörelserna på 1500-talet, som församlingssång och psalmer, i nutida mening började skapas (Nisser 1987:11). De sångsamlingar som då gavs ut, låg sedan till grund för det som kom att bli, Den svenska psalmboken (SOU 1985:17). Det är endast i de nordiska länderna som ordet ”psalm” inte bara syftar på Psaltarens psalmer utan även församlingssångernas psalmer. Varifrån denna tradition kommer ifrån är okänt (Nisser 1987:7). I denna uppsats används begreppet ”psalm” enligt nordiskt bruk med betydelse församlingssånger. När begreppet ”psaltarp Psalm” används, är det med hänvisning till de psalmer som finns i bibelboken Psaltaren

2.2 De reformatoriska idealen

Den lutherska reformationens förgrundsgestalt Martin Luther (1483–1546) upptäckte den gemensamma sångens förmåga att ena och missionera och han har skrivit psalmer utifrån detta syfte. Inger Selander menar att Luthers främsta pedagogiska ambition med psalmdiktningen var att och menar att förmedla budskapet om ”Guds oförtjänta nåd och rättfärdiggörelsen genom tron” (Selander 2007:31–32).

Luthers psalmtexter hade en folklig retorik och ett enkelt språk i och byggde i regel på en bibelberättelse med utgångspunkt i Bibelns dåtid och som sedan genom att använda sig av ett ”psalmjag” ledde berättelsen över till läsarens nutid (Selander 2007:31–32). På så sätt blev budskapet såväl begripligt som relevant för läsaren. Psalmdiktaren Anders Frostenson menade att några av Luthers mest sjungna psalmer har en inre struktur från ”dogmat mot den personliga troserfarenheten”, blev en riktning i psalmdiktningen som kom att bli normerande för flera efterföljande generationer (Frostenson 2003:76).

2.3 Från den Svedenbergska till dagens psalmbok

I slutet av 1600-talet tillkom flera kyrkliga böcker i den svenska kyrkan, varav den första utgåvan av Den svenska psalmboken (1695) var en. Den kallades för Den Svedenbergska psalmboken efter hovpredikanten Jesper Svedenberg (Nisser 2014:20). Syftet med dessa böcker var att skapa enhetlighet, såväl politiskt som religiöst (SOU 1985:17 s.7). Nisser menar att en psalmbok för hela det svenska samhället, bidrog till att en mångfald av röster och psalmepoker fick komma till uttryck (Nisser 2014:20). Denna psalmbok blev en folkbok eftersom den under flera generationer var mer spridd än Bibeln och användes inte bara i gudstjänstsammanhang, utan även i hemmet och i skolan som läs och lärobok (Karlsson 2011:5).

Under 1700-talet började det svenska enhetssamhället att långsamt krackelera, och Nisser nämner statskuppen mot sittande kung Gustav IV Adolf år 1809, som början till slutet för det projektet. Statskuppen öppnade upp för en revidering av Den Svedenbergska psalmboken (Nisser 2014:27).

En psalmbokskommitté, bestående av sex medlemmar ur Svenska akademien samt adjunkten Johan Olof Wallin tillsattes och år 1819 var den nya utgåvan klar. Eftersom arbetet främst leddes av Johan Olof Wallin kom psalmboken att kallas Den Wallinska psalmboken (Nisser 2014:310–311) och han satte sin prägel på psalmboken genom att anamma sin samtids poetiska och estetiska språkideal, vilket också gjorde den uppskattad bland bildade och akademiska kretsar (SOU 1985:17 s.7). Dock fick inte denna psalmbok samma genomslag i de breda folklagen som den Svedenbergska psalmboken, vilket Nisser menar kan ha berott på att kommittén helt förbigått 1700-talets andliga sånger som hade folklig förankring (Nisser 2014:28). I revidering av psalmboken initierades i slutet av 1800-talet och arbetet leddes biskop John Alfred Eklund, kyrkoherde Axel Fredrik Runstedt och fil. dr Erik Natanael Söderberg (Alvastson 1959:42).

År 1937 presenterades den nya psalmboken där man återinfört en del psalmlitteratur och från den Svedenbergska psalmboken, samtidigt som bevarat det litterära arvet från Den Wallinska psalmboken och endast ett fåtal nyskrivna psalmer (Alvastson 1959: 44). Denna psalmbok kritiserades därför av vissa som ansåg att språkförnyelsen inte blev tillräckligt omfattande (Karlsson 2011:8), samt att efterkrigstidens samhällsförändringar innebar ett behov nyskrivna psalmer som kunde svara mot av den moderna världsbilden och samtidens teologi (Selander 2008:13). Denna kritik ledde till att man redan 1958 lade fram en motion till

kyrkomötet med önskan om ett psalmbokstillägg (SOU 1985:17 s.69), vilken avslogs med motiveringen att det inte fanns tillräckligt med nytt psalmmaterial (SOU 1985:17 s.76).

Efter detta konstaterande tog psalmdiktningen fart inom Svenska kyrkan och Nisser nämner tre viktiga tillflöden: sångboken Kyrkvisor, grundandet av Hymnologiska institutet och sånghäftet 17 psalmer, samt uppkomsten av en enklare typ av psalmer kallade ”Andliga sånger”, vilket Svenska kyrkans ungdomsrörelse bidrog med (Nisser 2014:34).

Det första tillflödet av psalmer var sångboken Kyrkvisor, som togs fram år 1960 av en sångboks-kommitté, bestående av bland andra kyrkoherden och psalmförfattaren Anders Frostensson och barnboksförfattaren och översättaren Britt G Hallkvist. Detta arbete genomfördes på uppdrag av kyrkomötet, med utgångspunkt i sångboken Psalmer och sånger för barn och sångboken kallades därför från början Kyrkvisor för barn. De nyskrivna psalmerna karaktäriserades av det enkla språket, en bildvärld som anknöt till barnens egna värld samt att de byggde på en stark anknytning till bibelns egna berättelser med fokus på Jesus gestalt (SOU 1985:17 s.71). Efter att sångboken skickats ut och använts en tid i församlingarna visade det sig att dessa psalmer tilltalade människor i alla åldrar ändrades sångbokens namn till Kyrkvisor (SOU 1985:17 s.73).

Det andra viktiga händelsen för psalmförnyelsen initierades när Anders Frostenson tillsammans med bland andra Harald Göransson grundade Hymnologiska institutet år 1960, formellt knutet till Biskopsmötets liturgiska nämnd (Selander 2008:13). Enligt Selander var syftet med Hymnologiska institutet att skapa samarbete mellan tonsättare och textförfattare för att främja skapandet av psalmer som bar en;

”förnyad språkstil, fria från kyrkligt och poetiskt formelspråk och med en vilja att låta en större mångfald av uttryck och röster få höras i psalmerna och inte bara från kyrkans värld” (Selander 2008:13–14).

Två år efter grundandet gav Hymnologiska institutet ut sånghäftet 17 psalmer. I förordet till sångboken skriver man:

”att både genom praktisk prövning ute i församlingarna och genom vetenskaplig utvärdering utröna vad som är gångbart och svarar mot människors behov” (Engström 1997:31).

Det tredje tillflödet av psalmer kom ur 60-talets ungdomsrörelser som använde sången för att skapa en känsla av samhörighet och för att nå ut med sitt budskap om frihet, fred och social

rättvisa (SOU 1985 s.85–86). Dessa politiska sånger kom att influera sångdiktningen även inom Svenska kyrkan och en ny genre av ”Andliga visor skapades vid sidan av den traditionella psalmdiktningen (SOU 1985 s.85–86). Karaktäristiskt för den ”Andliga visan” var ett enkelt språk och en strävan efter att låta evangeliets berättelser smälta samman med nuet, genom att den sjungande fick identifiera sig med någon av gestalterna kring Jesus (SOU 1985:17 s.90).

Efter detta tillflöde av psalmer och sånghäften sade kyrkomötet och svenska staten till slut ja till en revidering av 1937 års psalmbok och 1969 års psalmskommitté tillsattes, bestående av Ulf Björkman, Esbjörn Belfrage, Anders Frostenson, Harald Göransson och Per Olof Nisser (SOU 1985:17 s.94).

2.4 Samtidsmålet i arbetet med 1986 års psalmbok

1969 års psalmbokskommitté fick i uppdrag att i generell mening förnya psalmboken, men med två specifika direktiv: dels att ta fram psalmer som kunde möta ”ungdomens nya situation”, att utforma en ekumenisk psalmboksdel (SOU 1985:17 s.94). På detta sätt betonades vikten av att visa respekt för psalmbokens kontakt med gångna tiders tro och troserfarenheter, samtidigt som man betonade psalmbokens ”nu-funktion” (Nisser 1987:138). Kommittén motiverade detta genom att psalmen har två riktningar: en riktning inåt med syfte att ena och svetsa samman de redan övertygade och en riktning ”utåt” med syfte att missionera och övertyga icketroende. Vidare menade man att denna psalmens dubbla riktning kan urskiljas redan i reformationens första visor (SOU 1985:17 s.107). Således kom kommittén att i sitt arbete söka efter utåtriktade psalmer som kunde upplevas som meningsfulla för folk som inte nödvändigtvis bar kyrkofolkets tro och liv. En förutsättning för detta ansåg Nisser var att psalmens språk bar trovärdighet och tillgänglighet (Nisser 1987:139).

Kommitténs reformarbete av psalmen utfördes på flera olika sätt. Anders Frostenson, som själv var psalmförfattare, förnyade genom sin egen diktning psalmidealet genom att istället för att utgå från dogmat med riktning till den personliga erfarenheten (Frostenson 2003:76), vända denna riktning till att låta psalmen börja i människans behov och sedan leda över till det kristna dogmat. Så här formulerade han sitt program:

Vad vi behöver är identifikationspsalmer - inte uppifrån predikstolen, katedern, upphöjda teologivärldar ner till den ansiktslösa folkmassan, kallad församlingen, utan psalmer-visor där vi känner igen oss själva, vår situation och våra problem (gärna i första strofen) och som sedan kan ges meningsfullt mönster åt vårt liv (Frostenson 2003:30).

Inom kommittén kom även begreppet ”identifikationspsalmer” att pålysa behovet av psalmer som berörde tvivel och problematik i människans liv (SOU 1985:17 s.126).

Ett andra sätt att reformera psalmen var att hörsamma tidens renässans för bibelparafrasens psalmform, vilket dels var vanligt förekommande i den ”Andliga visan” (SOU 1985:17 s.106), dels menade man att bibelparafrasen hade en lång tradition ända sedan den reformatoriska psalmdiktningen. Karaktäristiskt för bibelparafrasen var att den utgick ifrån ett personligt vittnesbörd men med en strävan efter att uttrycka det kristna dogmat med hjälp av bibelberättelsen (SOU 1985:17 s.105).

Ett tredje sätt att reformera psalmen var att lyfta fram psalmernas funktion som böner, vilket öppnade upp för möjligheten att tonsätta kända dikter och därmed anamma samtidens språkideal i Johan Olof Wallins tradition (SOU 1985:17 s.118). Inger Selander menar att detta arbete innebar en utmaning genom att psalmen sökte förmedla ett budskap om en icke-sinnlig verklighet till trons synliga verklighet, medan den tidens modernistiska diktning innehöll metaforer och symboler som inte nödvändigtvis byggde på något på förhand givet utan krävde läsarens medskapande fantasi (Selander 1999:23).

I sitt slutbetänkande nämner kommittén nämner att flera av de psalmförslag där man omformulerat av det kristna kodspråket till ett mer allmänmänskligt språk, stoppades av kyrkomötet med motiveringen att de var ”för allmänna” eller ”dogmatiskt oklara” (SOU 1985:17 s.116). Ett av de psalmförslag som godkändes av kyrkomötet, trots sin öppenhet och okonventionella kopplingar till Bibeln, var Ylva Eggehorns dikt Var inte rädd.

För att tillgodose kyrkomötets direktiv om att utforma en ekumenisk psalmboksdel, startade kommittén år 1974 ett samarbete mellan Svenska kyrkan och femton olika kyrkor, trossamfund, där större delen av Sveriges kristenhet var representerade (SOU 1985:17 s.99). Ur detta samarbete tillsattes år 1978 en kommitté med arbetsnamnet ”Sampsalm”, vilka tog fram materialet som kom att utgöra en ekumeniskt psalmboksdel i 1986 års psalmbok som innefattar psalmnummer 1–325. (Engstöm 1997:30).

2.5 Fullbordan av 1986 års psalmbok samt ”Den svenska psalmboken med tillägg”

Efter en remissomgång antog kyrkomötet psalmboksförslaget och år 1986 utkom Den svenska psalmboken. I samband med att bibelkommissionen kom ut med en ny bibelöversättning år 2002, behövde även evangelieboken i 1986 års psalmbok förnyas (Karlsson 2011:38). För detta ändamål tillsatte bokförlaget Verbum en arbetsgrupp med företrädare från Evangeliska

fosterlandsstiftelsen och Svenska kyrkans musikråd. I den uppdaterade utgåvan tillfördes psalmer från psalmböcker som redan användes i andra kyrkor och samfund och psalmer från ekumeniska kommuniter i Taizé i Frankrike och Iona i Skottland (Karlsson 2011:42). Nyutgåvan Den svenska psalmboken med tillägg innehöll hundra nya psalmer som fick psalmnummer 700–800, vilka tillsammans kommit att kallas ”Verbumbilagget” (Karlsson 2011:38). Det bör noteras att denna utgåva dock aldrig har antagits av något centralt organ inom Svenska kyrkan (Karlsson 2011:42).

2.6 Sammanfattning

Under reformationen skapades psalmer i syftet att nå ut med det man ansåg vara ett universellt budskap om ”Guds oförtjänta nåd och rättfärdiggörelse genom tro”. Den lutherska psalmdiktningen angav psalmens inre struktur från ”dogmat mot den personliga troserfarenheten”. Det reformatoriska syftet och det lutherska psalmidealet kom att utgöra grunden för Svenska kyrkans psalmtradition.

Den Svedenbergska psalmboken utkom år 1695 i en tid då stat och kyrkan var nära sammanvävda. Syftet med psalmboken var att skapa politisk och religiös enhetligheten i Sverige. Psalmboken användes långt utanför gudstjänstssammanhang och den hade därför en folklig förankring. Den Svedenbergska psalmboken gav psalmboken sitt arv såsom ”folkbok”. Statskuppen år 1809 blev startskottet på Sveriges väg mot parlamentarism och början på en långsam separation mellan stat och kyrka. Detta väckte krav på psalmer som bättre kunde möta sin samtid. Det öppnade även upp för en revision av Den Svedenbergska psalmboken. År 1811 utkom Den Wallinska psalmboken, utformad och sammanställd av Johan Olof Wallin. Han sökte möta sin samtid genom att anamma sin tids poetiska och språkliga ideal. Den Wallinska psalmboken gav psalmboken sitt kulturella- litterära arv. I kommande revideringar av ”Den svenska psalmboken” behövde man förhålla sig till a) psalmbokens främsta funktion såsom sångbok för den gudstjänstfirande församlingen b) psalmbokens ”dubbla arv” c) kravet på att möta sin samtid.

I takt med en accelererande sekularisering och individualisering av samhället, ökade också kritiken mot psalmerna i Den svenska psalmboken, som man menade inte speglade de samhällsförändringar som ägt rum och de frågor och livserfarenhet som den samtida människan bar på. Under 60-talet skedde en omfattande psalmförnyelse och flera nya psalmer och visor skapades. 1969 års psalmkommitté fick i uppdrag att förnya Den svenska psalmboken. Kommittén lyfte fram arvet från den lutherska psalmdiktningen och dess enkla språk och folkliga

retorik, samt psalmbokens arv såsom folkbok och dess folklig förankring. Anders Frostenson förnyade det lutherska psalmidealet genom begreppet ”identifikationspsalmer”. Det innebar att han ändrade på psalmens inre struktur från den personliga erfarenheten mot dogmat. Genom att betona psalmbokens ”nu -funktion”, mötte de efterfrågan på psalmer som bättre kunde möta samtid på ett mer omfattande sätt än i tidigare psalmboksrevideringar.

1986 års psalmbok är den senaste utgåvan som antagits av kyrkomötet. Den senare utgåvan ”Den svenska psalmboken med tillägg”, har inte antagits av något centralt organ från Svenska kyrkan, men gavs ut år 2003 av Verbum förlag i samarbete med företrädare från EFS och Svenska kyrkans musikråd och används i Svenska kyrkans församlingar

Kapitel 3 Teoretiskt perspektiv

I detta kapitel presenteras forskningsfältet till vilket denna uppsats hör hemma (Kapitel 3.1). Därefter skrivs uppsatsens teoretiska perspektiv fram, som bygger på Walter Brueggemanns teori kring psaltarpsalmernas funktion för det judiska folket (Kapitel 3.2). Här redogörs för tankar inom Paul Ricouers språkfilosofi, samt Brueggemanns beskrivning av psaltarpsalmernas kontext, vilket ligger till grund för den hermeneutiska modell som Brueggemann tagit fram i syfte att synliggöra psaltarpsalmernas existentiella funktion för det judiska folket (Kapitel 3.4). Avslutningsvis presenteras Liza L Lundkvists matris och en motivering till användningen av matrisen och på vilket sätt den musikaliska gestaltningen utökar förståelsen för psalmens existentiella dimensioner (Kapitel 3.6)

3.1 Hymnologi

Uppsatsens frågeställning hör hemma inom hymnologi som är ett ämnesområde inom praktisk teologi. Hymnologisk forskning har olika perspektiv. I Sverige har psalmen och psalmbokens historia undersökts i ett flertal arbeten. Men den principiella frågan om vad hymnologi är, dess vetenskapliga teori och metod, har de senaste årtiondena diskuterats i Norden. En slutsats man kan dra är att ämnet har många skilda utgångspunkter och perspektiv, till exempel i funktionella, kyrkohistoriska, liturgiska, kyrkomusikaliska och systematiska teologiska (Hellström 1985:71).

Återkommande frågor inom hymnologisk forskning handlar om förhållandet mellan psalm, hymn och sång. Men också betydelsen av språket i psalmtexterna för hur de når människor. Olika teorier har använts för att beskriva förhållandet mellan text och musik.

I den här kandidatuppsatsen anknyter jag både till funktionsperspektivet och till frågan om språkets betydelse för en psalmtexts möjligheter att tolka människors erfarenheter av livet utifrån en kristen tradition.

3.2 Vetenskapsmetodiska vägval

Uppsatsens huvudfråga har en hermeneutisk modell som bygger på Walter Brueggemanns bok *The Psalms and the life of faith* (1995). Brueggemann är exeget och teolog. Boken grundar sig på hans bibelvetenskapliga forskning av Psaltarens psalmer, främst inom historisk-kritisk forskning, där psalmens tillkomst och funktion (*sitz im leben*) stått i fokus. Det som gör Brueggemann intressant för denna uppsats om nutida psalmdiktning, är att hans hermeneutiska modell utgår från tesen att ”modern och forntida användning av psaltarpsalmerna delar liknade syfte och funktion fastän förhållandena som plats och

sammanhang skiftar över tid” (Brueggemann 1995: xii). Han utgår även från att språket i Psaltarens psalmer ger uttryck för autentiska livserfarenheter (Brueggemann 1995:67). I sin bok presenterar Brueggemann sin hermeneutiska modell för att fördjupa förståelsen av psaltarpsalmernas existentiella funktion för det judiska folket. Här vill jag göra ett par fallstudier för att se vad den modellen kan bidra med när det gäller förståelsen av den existentiella funktionen hos psalmer som diktats i nutid.

3.3 Brueggemanns analys av Psaltarens psalmer

Walter Brueggemann utgår ifrån att Psaltarens psalmer utgör en del av Bibeln som helhet och att de är samlade i bibelboken Psaltaren, en bibelbok som Brueggemann beskriver som Israels ”folkbok”.

Brueggemann menar att Psaltarens psalmer är böner, skrivna av och för Israels folk. Bönerna är riktade mot ett ”Du”, vars karaktär finns definierad och beskriven i berättelserna om Israels folks förflutna, berättelser som man delar och värderar högt (Brueggemann 1995:34–35). I berättelserna beskrivs Jahve (Gud) som en aktör som utför kreativa, helande, och transformativa handlingar som sträcker sig utanför tidigare kända horisonter och förväntningar. Yahweh besjungs såsom skapelsens upprätthållare, som bringar ljus i mörkret, skapar liv ur kaos, och ger mat i hungersnöd (Brueggemann 1995:40).

I berättelserna ryms på samma gång folkets berättelse om Jahve och Jahves berättelse om folket, vilket bekräftar och stärker Israels identitet som Guds folk (Brueggemann 1995:27). I Psaltarens psalmer möts berättelsen om Jahve— och vad han gjort och kan göra— och de erfarenheter som Israels folk har upplevt genom tiderna (Brueggemann 1995:27). Genom Psaltarens psalmer förvaltar Israels folk sina starka minnen och obesvarade böner och lägger fram dem inför Jave. Som Israels ”folkbok” finns det i Psaltarens psalmer uttryck för outredd klagan som fortfarande gör ont och besvärar, där finns också folkets hymner av hopp och tacksägelse, som väntar på att bli uppfyllda. (Brueggemann 1995:212).

3.4 Språkfilosofi i Brueggemanns hermeneutiska modell

Brueggemanns hermeneutiska modell har också påverkats av filosofen Paul Ricoeurs tankar kring språkets funktion. Enligt Ricoeur finns hos människan en inneboende strävan efter att bibehålla harmoni i tillvaron, ett tillstånd Ricoeur benämner som "orientering". När livets förutsättningar förändras kan människan tvingas att ifrågasätta sin beskrivning av tillvaron vilket kan leda till förvirring, ett tillstånd Ricoeur benämner som "disorientering" uppstå. Ricoeur menar att när människan sätter ord på sin erfarenhet av disorientering kan möjligheten öppnas för att anta ett nytt perspektiv av tillvaron, ett tillstånd Ricoeur beskriver som "reorientering" som både står i kontinuitet och i diskontinuitet med den gamla "orienteringen" (Brueggemann 1995, 9).

Enligt Ricoeur finns ett språk för "Misstänksamhetens hermeneutik", som uttrycker människans erfarenhet av "disorientering". Det finns även ett språk för, det Ricoeur benämner som "fullkomlig symbolisering", vilket kan ge uttryck för människans erfarenhet av "reorientering". Ricoeur förklarar att det språk som ger uttryck för "Misstänksamhetens hermeneutik" har företrätts av Freud, Karl Marx och Fredrich Nietzsche. Med marxistiska termer betonar man inom denna filosofiska spåkteori, nödvändigheten av att kritiskt tolka tillvaron för att synliggöra glappet mellan det som syns och verkligheten (Brueggemann 1995:16). Ricoeur lyfter fram en gammal tolkningstradition inom en romersk katolska kyrkan som på latin kallas "Sensus plenior". Inom denna disciplin beskrivs det språk som kan ge uttryck för "fullkomlig symbolisering", såsom att det tillåter mer att bli sagt än det ursprungligen var menat att säga, samt att det är möjligt att höra mer i förmedlad text och aktivt lyssnande (Brueggemann 1995:16).

Ricoeur argumenterar för att det språk som misstänksamhetens hermeneutik tillhandahåller och det språk som ger uttryck för "fullkomlig symbolisering", behöver stå i dialektik med varandra, liksom livet bör pendla i i en dialektisk rörelse mellan "disorientering" och "reorientering". Han menar att misstänksamhetens hermeneutik är nödvändig för att ord som uttrycker "fullkomlig symbolisering" återigen ska bli kraftfulla och meningsskapande (Brueggemann 1995, 18).

Med Ricoeurs språkfilosofi som teoretiskt perspektiv har Walter Brueggemann tagit fram en hermeneutisk modell som utgår ifrån sekvensen "orientering -disorientering och reorientering och som han använder för att analysera psaltarpsalmernas existentiella funktion (Brueggemann 1995:9). Psaltarens psalmer delar Brueggemann in i tre olika genre, hymner,

klagopsalmer och tacksägelse. Därefter har han delat in respektive genre i sekvenserna ”orientering -desorientering -reorientering”.

3.5 Brueggemanns analysmodell tillämpad på Psaltarens psalmer

- Psalmer som uttrycker orientering

Skapelsehymnerna är ett exempel på denna genre (Psalm 19). Språket i dessa psalmer liknar vishetslitteraturen i Bibeln, såsom i bibelboken Ordspråksboken (Bibeln 2002 Ordspråksboken). Psalmerna hyllar status quo och undervisar utifrån vishetslitteraturens beskrivning av skapelsen såsom harmonisk och stabil och där ”vedergällningsprincipen” råder, det vill säga att ondska bestraffas och godhet belönas. Psalm 1 är ett exempel på detta (Brueggemann 1995, 10–11).

- Psalmer som uttrycker disorientering

Klagopsalmerna är exempel på denna genre. Språket i dessa psalmer problematiserar hymnernas harmoniserade beskrivning av tillvaron. Bibelböcker såsom Job och Klagovisorna är exempel på böcker som tillhandahåller detta språk (Bibeln 2000: Job, Klagovisorna). Klagopsalmerna ger uttryck för en individs eller gruppens erfarenheter av att gängse beskrivning av verkligheten inte längre stämmer överens med hur det verkligen är (Brueggemann 1995: 12, 19). Klagopsalmernas funktion blir viktig i situationer när gamla världs och trosuppfattningarna och inte längre är adekvata vilket gjort det gamla språket stelt och livlöst (Brueggemann 1995:19). I klagopsalmerna ges också utrymme för att minnas och sörja det som en gång var, men inte längre är (Brueggemann 1995:12). Enligt Brueggemann utmärks klagopsalmerna av att uttrycka kritik, ilska och förtvivlan med riktning mot Jahve, utan att ifrågasätta Jahve existens, de ifrågasätter snarare varför Yahweh inte handlar efter de attribut, egenskaper och löften som berättelserna vittnar om (Brueggemann 1995:55). I klagopsalmerna finns även uttryck för medvetenheten om att livet är snedvidet och att Guds ära är misstänkliggjord och förolämpad (Brueggemann 1995:211).

- Psalmer som uttrycker reorientering.

Lovsång och tacksägelsepsalmer kan ge uttryck för reorientering. Signifikativt för dessa psalmer är att metaforer, bilder, begrepp och symboler konoterar tillbaka på Israels folks berättelse om Jahve och Jahves berättelse om folket

(Brueggemann 1995:39). Brueggemann lyfter fram att det inte finns någon tydlig skillnad mellan psalmer som uttrycker orientering och reorientering när det gäller form, men däremot när det gäller funktion. Brueggemann förklarar att deklarerande hymner och tacksägelsesånger kan i en viss situation hävda det nya och andra gånger behöver dessa psalmer radikalt kritiseras och ifrågasättas (Brueggemann 1995:18). Lovånger, tacksägelsepsalmer kan ge uttryck för reorientering om de först föregåtts av en erfarenhet av att livet har sönderdelats, men som av ett mirakel, tagit ny form. Inte som en återgång till det gamla, inte heller genom något man åstadkommit, utan som en genuin förnyelse som kommit såsom en gåva till människan (Brueggemann 1995:14).

Brueggemann menar att Psaltarens psalmer genom sina olika genre och språkliga uttryck, skapar förutsättningar för den dialektiska rörelse som Paul Ricoeur menar bör finnas mellan ”misstänksamhetens hermeneutik” och ”fullkomlig symbolisering”. Enligt Brueggemann ger klagopsalmerna uttryck för det som Ricoeur benämner ”Misstänksamhetens hermeneutik” och språket i hymner och tacksägelser för ”fullkomlig symbolisering”. Därmed kan samspelet mellan Psaltarpsalmernas olika genre, samverkar på ett sätt som skapar förutsättningarna att kunna släppa taget om det förgångna och omfamna något nytt (Brueggemann 1995:12). När Brueggemann analyserar språkets funktion i Psaltarens psalmer, luftar han sig återigen på Ricoeurs tankar kring Bibelns olika språkbruk (Brueggemann 1995:27). Enligt Ricoeur tillhandahåller vishetslitteraturen (likt ordspråksboken) ett språkbruk för allmänmänskliga uppfattningar. Det eskatologiska språkbruket (som med tiden inte längre tolkas bokstavligt), används för att på ett kreativt sätt för att återupptäcka gällande verklighet. Samt Bibelns användning av liknelser, vilket inte används för att undervisa i generell etik, utan för att öppna upp för ett överraskande synsätt på verkligheten. Brueggemann menar att i Psaltarens psalmer kombineras ovan nämnda språkbruk på ett kreativt sätt med syfte att hantera mänskliga erfarenheter av att vara i exil och att komma hem, för ”världsförstörelse” och ”världsformande” (Brueggeman 1995:32).

3.6 En matris och analysmodell för nutida psalmer

Brueggemanns teori har tidigare använts av Liza L Lundkvist i kandidatuppsatsen *Som om orden handlade om mig*. Där analyserar hon några svenska psalmtexters funktion i begravningsgudstjänsten, med betoning på psalmens förmåga att gestalta människans disorientering och omorientering (Lundkvist: 2014). Hon undersöker detta genom en teologisk och existentiell struktur, där hon kombinerar Brueggemanns sekvens orientering - disorientering - reorientering med dimensionerna *människan*, *livet* och *Gud*. Dimensionerna

används för att visa vad texterna i några psalmer som ofta sjungs i begravningsgudstjänsten, säger om människans livssituation (kriser och nytt perspektiv), den mänskliga existensen (livet och döden) samt Guds förhållande till människan (Lundkvist 2015:118–119). Som analysverktyg framställdes en matris med följande utseende:

	Orientering	Disorientering	Reorientering
Människan			
Gud			
Livet			

I denna uppsats används ovan nämnda matris i följande syfte;

- a) genom dimensionerna människan, Gud och livet, åskådliggöra på vilket sätt fyra psalmer av nutida psalmdiktare, genom språket i psalmtexterna, gestaltar existentiella frågeställningar och erfarenheter,
- b) synliggöra på vilket sätt utvalda psalmer kan ge uttryck för Brueggemanns sekvens orientering – distorientering - reorientering (Kapitel 4).

Vidare har dimensionerna människan, livet och Gud, utökats med en analys av den musikaliska gestaltningen av utvalda psalmer. Detta för att lyfta fram musikens betydelse för psalmtexternas existentiella dimensioner.

För vidare läsning kring förhållandet mellan text och musik i de psalmer som ingår i 1986 års utgåva av Den svenska psalmboken, se SOU 1985:17. Den svenska psalmboken: Slutbetänkande. Vol. 1 och 3 [Texter och melodier samt förslag till supplement]

3.7 Sammanfattning

Denna uppsats anknyter både till funktionsperspektivet och till frågan om språkets betydelse för en psalmtexts möjligheter att tolka människors erfarenheter av livet utifrån en kristen tradition. Grunderna för uppsatsers teoretiska perspektiv är hämtad från Brueggemanns tankar och teori kring psaltarpsalmernas existentiella funktion. Brueggemann utgår ifrån Psaltaren som de judiska folkets folkbok. Vidare menar han att psaltarpsalmerna innehåller berättelsen om Jahve— och vad han gjort och kan göra— och de erfarenheter som Israels folk har upplevt genom tiderna och genom psaltarpsalmerna förvaltar Israels folk sina starka minnen och obesvarade böner.

Brueggemann använder sig av Paul Ricoeurs språkfilosofiska tankar kring nödvändigheten av att kritiskt granska tillvaron och sätta ord på sin erfarenhet av desorientering för att det skall var möjligt att kunna släppa taget om det gamla och kunna återupptäcka tillvarons stabilitet och ordning utifrån ett nytt perspektiv, vilket han beskriver som reorientering. Brueggemann menar 6att deklara-tionshymnerna ger uttryck för en stabil orientering, klago-psalmerna ger uttryck för kaotisk desorientering och lovsångerna och tacksägelsepsalmerna för en ny reorientering av tillvaron. Brueggemann har tagit fram sekvensen orientering- desorientering-reorientering, vilken han använder som en hermeneutisk modell för att åskådlig-göra psaltarpsalmernas exi-stentiella funktion för det judiska folket. Brueggemann lutar sig på Ricoeurs tankar när han menar att olika språkbruk från den judiska Bibeln, används på ett kreativt sätt i Psaltarens psal-mer. Han lyfter fram hur psaltarpsalmerna kombinerar allmänmänskliga uppfattningar, eskatologins språkbruk (som med tiden inte längre tolkas bokstavligt), samt liknelser som har förmågan att öppna upp för ett överraskande synsätt på verkligheten.

Kapitel 4 Resultat

I detta kapitel redovisas resultatet genom 1) beskrivning av hur författarnas bakgrund och personliga erfarenheter påverkat deras psalmdiktning 2) tillkomsthistorien bakom enskilda psalmtexter, 3) en analys av hur existentiella frågeställningar gestaltas i respektive psalmtext, 4) presentation av en fördjupad analys av dessa psalmers existentiella funktion med hjälp av Brueggemanns hermeneutiska modell, 5) på vilket sätt den musikaliska gestaltningen bidrar till psalmens folkliga förankring, psalmtradition samt psalmens existentiella funktion och, 6) på vilket sätt utvalda psalmer bekräftats som en del Svenska kyrkans psalmtradition.

4.1 Analys av två psalmer av Ylva Eggehorn

4.1.1 Författarpresentation

Ylva Eggehorn är en erkänd dikt och romanförfattare. I boken "Ett hemligt tecken" berättar Ylva Eggehorn att hon redan som trettonåring gav ut sin första diktsamling *Havsborn* via Bonnier förlag och att hon ansågs vara ett underbarn (Eggehorn 1998:1). Ylva Eggehorn har skrivit sju psalmer i 1986 års psalmbok med tillägg, 256, 264, 463, 717, 744, 770 och 779. I intervjun berättar att hon började läsa redan som fyraåring och att hon "impregnerade" sig i all slags litteratur "alltifrån kaukasiska folksagor till de tyska dadaisterna och japansk miniatyr". Hon växte upp i ett sekulariserat hem och det var först under tonåren som hon kom i kontakt med den bibliska litteraturen, ett möte hon beskriver med orden "jag fick svindel, det var så otroligt rikt språk".

Hennes musikaliska och litterära bakgrund är från Adolf Fredriks musikgymnasium, vilket hon i "Ett hemligt tecken" beskriver att det gav henne;

"rötter och krona av det helklassiska arvet, som jag älskade förbehållslöst, men det blev enkelheten som steg fram på arenan i min poesi: vald, avsiktlig i pakt med tiden" (Eggehorn 1998:1).

Som författare och poet säger hon sig ha inspirerats mycket av den "bildstarka" svenska modernistiska 1900-tals lyriken och hon beskriver i intervjun att hon söker efter ett allmänmänskligt språk för att ge uttryck för tron. Hon säger sig vilja skriva psalmdiktning utifrån sin roll som poet, vilket innebär att hon vill bjuda in lyssnaren som aktör snarare än att förmedla ett budskap. Detta att Ylva Eggehorn i likhet med den modernistiska diktningen, använder ett bildspråk som väcker läsarens fantasi och som uppmuntrar till personlig tolkning i sin psalmdiktning hämtar näring i skönlitteraturen lyfts också fram av Inger Selander i boken *Perspektiv på moderna psalmer* (Selander Inger 1999). Selander menar att Ylva

Eggehorn Hon lyfter fram hur Ylva Eggehorn, i likhet med den modernistiska diktningen, använder ett bildspråk som inbjuder till läsarens medskapande fantasi och uppmuntrar till privat tolkning (Selander 1999:23–24).

Ylva Eggehorn och hennes man Georg Eggehorn, var själva en del av ”Jesusrörelsen”, vilket var en del av flera ungdomsrörelser som växte fram i början av 1970-talet (SOU 1985:17 s.85–86). Jesusrörelsen beskrivs av psalmförfattaren Per Harling som en ekumenisk rörelse med betoning på enkelhet, socialt ansvar och visionen om att leva som de första kristna (Harling 2002:136) och att nå ut och hjälpa människor genom evangeliet (Intervju). I dessa ungdomsrörelser skapades sånger, där man genom ett enkelt språk ville sammanfatta och nå ut med sitt budskap (SOU 1985:17 s.85–86). Det var under denna tidsperiod Ylva Eggehorn författade texterna till psalmerna ”Mitt i en värld och mörker” och ”Var inte rädd”. I intervjun berättar Ylva Eggehorn att när hon tillfrågas att skriva och att översätta religiösa texter för kyrkliga sammanhang, ställer hon sig frågan: ”Hur skall jag kunna kommunicera det till en människa som kommer in från gatan?”. Detta visar på att hon skriver utifrån med en ambition om att nå ut och använda språket för att omskriva det kristna kodspråket på ett sådant sätt att det blir meningsfullt även för dem som inte bär kyrkofolkets tro och liv (Kapitel 2.4).

4.1.2 Analys av psalmen - ”Mitt i en värld av mörker”

*Mitt i en värld av mörker jag hör att någon går
och öppnar blindas ögon och läker slagnas sår
Förr var jag blind nu kan jag se
och det är allt jag vet
Förr var jag blind hur jag kan se
är Herrens hemlighet*

*Han rörde vid mitt öga och allt brast i ljus
Han såg på mig och blicken var djup som
som himlens djup
Förr var jag blind nu kan jag se
och det är allt jag vet
Förr var jag blind hur jag kan se
är Herrens hemlighet*

*Jag ropade i mörkret och andra sade: Tig
Din nöd är din, och ingen har tid att hjälpa dig
Förr var jag blind nu kan jag se
och det är allt jag vet
Förr var jag blind hur jag kan se
är Herrens hemlighet*

*Jag ser jag ser vad ingen utav de lärde ser
att i en värld av mörker har
Herren stigit ner
Förr var jag blind nu kan jag se
och det är allt jag vet
Förr var jag blind hur jag kan se
är Herrens hemlighet*

*Då kom en röst ur mörkret:
”Tag honom hit till mig”!
Och jag steg fram i mörkret
och han var nära mig
Förr var jag blind nu kan jag se
och det är allt jag vet
Förr var jag blind hur jag kan se
är Herrens hemlighet*

*Mitt i en värld av mörker går
kärleksljuset fram
Jag ser jag er att Jesus Messias
är hans namn.
Förr var jag blind nu kan jag se
och det är allt jag vet
Förr var jag blind hur jag kan se är
Herrens hemlighet*

4.1.2.1 Tillkomsthistoria - Mitt i en värld av mörker

I intervjun berättar Ylva Eggehorn att denna text skrevs utifrån tanken att det skulle bli en sorts ballad som berättar historien ifrån Johannesevangeliet kapitel 9, då en blindfödd man möter Jesus och börjar se. Valet av bibelberättelse bottnar i en fascination för storyn, vilket blir tydligt när hon berättar:

Det som alltid har gripit mig med den här berättelsen är att det första den här mannen ser i sitt liv när han öppnar ögonen, det är ju Jesus, hur skulle det vara att se det ansiktet? ... det är också så himla komiskt med alla de där frågorna han får efteråt. Hur gick det till? Vad gjorde han? Vem var det? Han säger bara - Jag vet inte, jag har ingen aning. När alla de andra i åsiktskorridoren inte tycker att det gick till på rätt religiöst ekonomiskt korrekt sätt, svara han dem praktiskt - Jag vet inte, jag vet bara att nu ser jag men jag var blind.

Men det är också en metafor för ett möte som öppnar ens ögon. Egentligen svårt att säga hur det gick till men faktum är att nu har allting förändrats.

På en följdfråga om hon själv upplevt något liknande, beskriver hon en mystik erfarenhet:

Inte någon sådär plötslig, utan mer långsamt, ensamt och motvilligt också. När jag som tonåring låg vaken på nätterna och kände att livet är för jobbigt, inge kul, att livet skulle ha haft en varningstext, att det skulle gå att reklamera. Då fanns det en närvaro i rummet, väldigt verklig, lika verklig som det här bordet framför oss, men jag såg ju ingen och den var språklös. Otrolig jobbigt för mig som var väldigt intellektuell och van att ha kontroll och ord för allt. Jag hoppades att "Det där" vad det nu var, skulle gå över, men det gjorde ju inte det, det fanns där varje natt som en varm, klok accepterande blick. Till slut började jag misstänka - tänk om det är det här kristna pratar om.

Så väldigt långsamt och väldigt motvilligt och gradvis började jag känna att signalementet i bibelns berättelser stämde med det jag har erfarit. Så jag har aldrig haft någon överjagsgud, som liksom kollar mig, utan det är den hemliga vännen, alias bundsförvant. Det är utifrån det jag skriver

4.1.2.2 Textanalys

Första versen inleder med bilden "Mitt i en värld av mörker" och ett tilltal i presens vilket inger känslan av att texten talar om ett skede här och nu. Det finns ett "psalmjag" i texten som läsaren kan identifiera sig med. Psalmjaget representerar en människa som befinner sig i en tillvaro av mörker och som beskrivs med hjälp av metaforen av en blind människa som hör att "Någon går och öppnar blindas ögon och läker slagnas sår".

I andra versen ändras verbet till imperfekt och texten går in i en ny del, där ett vittnesbörd om att den blinda människan har ropat ut till ”någon” återberättas. Andra runtomkring säger åt den blinda människan att hålla sin nöd för sig själv och vara tyst, för ingen har tid att hjälpa.

I tredje versen berättas att den blinda människan får svar från en röst som säger ”Tag honom hit till mig” och den blinde går fram i blint mörker och får uppleva att ”han var nära mig”.

I fjärde versen benämns ”någon” istället med ett personligt ”Han” och här sker det under som besjungs i omkvädet: ”Förr var jag blind nu kan jag se och det är allt jag vet. Förr var jag blind hur jag kan se är Herrens hemlighet”. Det beskrivs genom att han ”rörde vid mitt öga och allt brast ut i ljus, han såg på mig och blicken var djup som himlens djup”. Omvändelsen från ett liv i mörker till ett liv i ljus beskrivs med hjälp av metaforen av en blind som börjar se:

I femte versen återgår psalmjaget till presens och berättar att undret inneburit att; ”jag ser jag vad ingen utav de lärde ser, att i en vörd av mörker har Herren stigit ner”. Genom bilden av att ”Herren stigit ner”, beskrivs hur psalmjaget fått en insikt som gjort att ”någon” och ”Han” ersätts med begreppet ”Herren”.

I sjätte versen knyter psalmens inledande bild tillbaka till första versen med orden ”Mitt i en värld av mörker”. Psalmjaget vittnar nu med riktning mot läsaren om att denne fått en ny syn på tillvaron och förstått vem denna ”någon” som man hört talas om är genom att ”Han” och ”Herren” beskrivs med begreppen ”Messias” och ”kärleksljuset”.

4.1.2.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann- Liza L Lundqvist matris

Tabell 1. Existentiell analys med Brueggemanns teori i Liza L Lundqvists matris

	Orientering	Disorientering	Reorientering
Människan	Hör att "Någon" går som öppnar blindas ögon och läker slagnas sår	Människan beskrivs såsom blind och ensam i sitt mörker. Folk runtomkring säger att människan är ensam med sin nöd och att ingen bryr sig eller har tid att hjälpa.	Någon svarar på människans rop och "han" beskrivs först komma nära människan. Sedan rör han vid människans ögon och då bryter ljuset in och människan kan se. Som seende beskriver människan "Någon" med begreppen "Herren", "kärleksljuset" och "Messias".
Gud	Någon" man hört talas om, som öppnar människans ögon och läker slagnas sår	"Någon" som folk runtomkring säger varken hör eller bryr sig om människans nöd.	En röst i mörkret som svarar på människans rop i nöd och som kommer nära människan. Gud öppnar människans ögon och för in ljus i livet. Gud erfars som en medkännande Gud som känns igen såsom "Herren", "kärleksljuset" och som "Messias".
Livet	Mitt i en värld av mörker hörs någon som går som öppnar blindas ögon och läker slagas sår.	Livet beskrivs som "en värld i mörker". Livet i mörkret är en tillvaro av ensamhet där människan är hänvisad till sig själv.	När "Någon" rör vid människan går livet från blint mörker till ljus. Livet i ljuset är i gemenskap, där livets frågor kvarstår men inte längre i ensamhet. Ljuset öppnar ett nytt perspektiv som gör att människan känner igen "Någon" såsom "Kärleksljuset", "Messias" och "Herren". Och ser att mitt i en värld av mörker har ljuset brutit in.

4.1.2.4 Musikalisk gestaltning

Psalmen är skriven av kyrkomusikern och kompositören Lars Moberg (1933). Versen går i folkvisoton med en vandrande molltonskala, vilket inger känslan av mystik som leder tankarna till en intrig som väntar på sin upplösning. När omkvädet sedan kommer sker en tempoväxling till tretakt och melodin går från moll till dur, vilket framkallar en vaggande känsla av vila, trygghet och att komma hem. Refrängens enkla och gungande melodi inbjuder till identifikation även för den som inte har erfarenhet av det som beskrivs i texten.

4.1.2.5 Vägen in i psalmboken

Denna psalm är en fyra psalmer som Ylva Eggehorn skickade in som bidrag till 1969 års psalmskommittés uttagning av nytt psalmmaterial och som godkändes av kyrkomötet till att ingå i 1986 års utgåva av "Den svenska psalmboken" (Intervju). Med sitt enkla språk och sin utgångspunkt i evangelieberättelse han psalmen "Mitt i en värd av mörker" likheter med bibelparfrasen (Kapitel 2.2), vilket innebar att denna psalmen uppfyllde de psalmideal som låg i tiden och som kommittén eftersökte.

4.1.3 Analys av psalmen - "Var inte rädd"

*Var inte rädd det finn ett hemligt tecken
ett namn som skyddar dig nu när du går
Din ensamhet har stränder in mot ljuset
Var inte rädd i sanden finns det spår*

*Var inte rädd. Det finns en mörklagd hamn
Du ser den inte nu, men färdas dit
En dag och skall du bekänna högt hans namn
hans kärleks frid som ingenting begär*

*Han älskar dig, han väntar dig i kväll
En kväll när du förstår hans hemlöshet
och hur han längtar efter dina steg.
Från evighet har han stämt möte här*

*Du är på väg. En dag blir natten vit.
En dag och stjärnor växer ur hans famn
Var inte rädd, det finns en mörklagd hamn
Du ser den inte nu, men färdas dit*

4.1.3.1 Tillkomsthistoria

Ylva Eggehorn berättar i boken "Våra älskade psalmer" att denna text skrevs som en hälsning till ett par som hon mött på Sigtunastifelsen år 1970. I boken berättar hon om detta möte:

Vid matbordet i den stora gamla salongen, som faktiskt liknar salongen i ett skepp, trängdes vi, en dansk teolog, en ung svensk sociolog, ett märkligt par från Polen och så jag.

Hon berättar vidare om paret, som var far och dotter från Polen:

De hade det slags humor och enkla öppenhet emot utomstående, som man får när man lidit mycket. Jag antog att de var judar. De berättade om flykten. Om mamman

som betydde så mycket för familjen, och som dog under den svåra tiden. Till sist berättade dottern -och det var först då jag uppmärksammade att hon var klädd i svart - att hennes bror, som varit svårt deprimerad i många år efter moderns död, nu till slut hade tagit livet av sig. ”Han frågade alltid: varför, varför? - Och jag kunde inte svara. Nu bär jag själv den frågan vidare”, sa hon. Enkelt, utan bitterhet” Jag visste att de skulle fara nästa dag så på kvällen, ensam i mitt rum, bad jag Gud om att få en dikt som skulle kunna bli till hjälp för den lilla kvarlämnade familjen. Jag bad om någonting som jag visste låg utanför mina egna resurser, något som skulle bli värdigt dotterns ovanligt mogna sätt att förvalta sitt livs varför. Jag bad” (Harling 2002:139–140).

I intervjun berättar Ylva Eggehorn om detta tillfälle:

Det konstiga var ju att jag faktiskt bad (skrattar till) det går inte att göra om, det är inget trick man kan upprepa, men den gången kände jag mig så liten och så begränsad, vad skriver man? Jag skulle vilja sträcka fram en hand, men hur gör man när man har varit med om något så fruktansvärt. Så började skriva och det var som att dra upp en långrev, första raden...

4.1.3.2 Textanalys

Huvudbudskapet är det som inleder första versen ”var inte rädd”, vilket säger att texten vänder sig till någon som är rädd, ensam och på väg. De bilder som ges i texten till exempel ett hemligt tecken, som skyddar människan, avser stärka tilliten till att människan inte behöver vara rädd. Vidare följer bilden av att människans ensamhet ”har stränder in mot ljuset”, vilket ger en bild av att människan i texten färdas på ett mörkt hav. Att människan inte är ensam förstärks av att det finns spår i sanden på denna ljusa strand; någon har gått före, ett vittnesbörd om att människan en dag kommer komma fram.

I andra versen träder en person fram som istället för ”ett hemligt tecken” och ”ett namn” i denna vers omnämns med ett öppet ”Han”. Utan att säga vem denna person är berättas det i texten att han väntar och att mötet skall ske snart: ”han älskar dig och väntar dig i kväll”. Versen fortsätter med orden ”en kväll när du förstår hans hemlöshet och hur han längtar efter dina steg. I evighet har han stämt möte här”. Genom att skriva ”en kväll” blir i denna vers till ”en kväll” går texten in i ett nytt skede och bilderna får ett drag av mystik.

I vers tre är texten inne i den nya delen, vilket markeras med en upprepning av huvudbudskapet att inte vara rädd. Här presenteras en ny mystik bild av en mörklagd hamn som människan inte ser men är på väg mot. Bilden av en okänd, mörklagd hamn är inte en lika harmoniserande som de bilder som första versen ger av den ljusa stranden, istället bekräftar bilden av den mörklagda

hamnen människans ovisshet och tvivel och inger snarare ett försiktigt hopp än tillförsikt och trosvisshet. Mötet med ”Honom”, som tidigare sagts skall ske först ”i kväll”, och sedan ”en kväll”, blir i denna vers till ”en dag”, som att gå från skymning till gryning. När denna dag inträffar, skall människan ”bekänna högt hans namn hans kärleks frid som ingenting begär”. Människan kommer då se vem ”Ett namn” och ”Han” är och få erfara hans ”kärleks frid”.

I slutet återupprepas inledningsfrasen i vers tre ”Var inte rädd, det finns en mörklagd hamn. Du ser den inte nu, men färdas dit”, vilket fungerar som ett inklusio mellan vers tre och vers fyra. Såväl vers tre som vers fyra präglas av bibliskt eskatologiska bilder, vilka rymmer mystik och ger uttryck för förhoppningar bortom människans synliga begreppsvärld (Kapitel 3.3), t.ex. ”En dag blir natten vit. En dag och stjärnor växer ur hans famn”. Denna avslutande fras tar människan tillbaka till här och nu, på väg, ensam och rädd, men nu med bilder som kan ge tröst och ledstjärna på ensamhetens mörka hav.

4.1.3.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann - Liza L Lundqvist matris

Tabell 2. Existentiell analys med Brueggemanns teori i Liza L Lundqvists matris

	Orientering	Disorientering	Reorientering
Människan	Människan behöver inte vara rädd. Hon är skyddad av ”ett hemligt tecken” och färdas mot ljuset även om hon inte ser det nu.	Människan är rädd, ensam och färdas i mörkret utan riktning och mål.	En dag skall den tilltalade människan förstå och se vem ”Han” är. Hon kommer då erfara att hon aldrig var ensam utan hela tiden varit väntad och älskad.
Gud /Ett öppet Han	”Ett hemligt tecken”, ”Ett namn” som skyddar. Fördold men ”i stränder in mot ljuset” ser människan spåren efter honom. Han älskar människan och längtar och väntar på henne.	Delar den tilltalade människans hemlöshet och ensamhet och längtar efter gemenskap med människan.	En dag skall Gud visa sig, som villkorlös kärlek och frid: då natten blir vit och stjärnor växer ur hans famn.
Livet	Livets ensamhet har stränder in mot ljuset. Det finns spår i sanden som visar att andra gått före men tagit sig ut ur ensamhetens	Livet är utanför människans kontroll. Livet är som ett mörkt och opålitligt hav som låter människan resa i ensamhet	En dag går livet från skymning till gryning. Nattens mörker upphör och livet som väntar i den

	mörka hav. Det finns en mörklagd hamn, som erbjuder fast mark.	utan riktning, mening eller mål.	mörklagda hamnen uppenbarar sig
--	--	----------------------------------	---------------------------------

4.1.3.4 Musikalisk gestaltning

Musiken till psalmen ”Var inte rädd” är tillika ”Mitt i en värld av mörker”, skriven av kyrkomusikern och kompositören Lars Moberg (född 1933). Nisser lyfter fram att musikens betydelse för att denna psalm blivit en av de mest sjungna i psalmboken (Nisser 2002:82). I likhet med många andra svenska folkmelodier går denna psalm i moll, ett tonspråk som Per Harling menar är förankrat i den svenska folksjälen (Harling 2002:138). Texten till ”Var inte rädd” följer traditionellt versmått, vilket underlättar vid tonsättningen av modernistiska dikter. I intervjun berättar Ylva Eggehorn att hon på senare tid upptäckt att psalmen har exakt samma rytm och liknande melodi som i J.O Wallins psalm ”Var är den vän som överallt jag söker” psalmnummer 305 i ”Den svenska psalmboken (Intervju). När man ställer inledningsfraserna bredvid varandra, blir likheterna i rytm och andning uppenbar:

”Var är den vän som överallt jag söker”

”Var inte rädd det finns ett hemligt tecken”.

4.1.3.5 Vägen in i psalmboken

I intervjun berättar Ylva Eggehorn att i likhet med psalmen ”Mitt i en värld av mörker” var även denna dikt en av de texter som hon skickade in som bidrag till 1969 års psalmskommittés psalmuttagning (Intervju). Denna text tillhörde segmentet samtida dikter som psalmskommittén tonsatte och bearbetade om till psalmer (SOU 1985:17 s.118). Nisser har beskrivit att man inom kommittén sökte efter utåtriktade psalmer som kunde upplevas meningsskapande även för de som inte delar kyrkofolkets tro och liv (Nisser 1987:139). För detta sökte man ett ”slitstarkt språk med tidlösa arketyppiska element såsom födelse, död, ljus, mörker, värme, kyla, kärlek, gemenskap, ensamhet i kombination med bibelns eget språk och begreppsvärld. Ett språk där de arketyppiska elementen förenas med det tidlösa och det dagsaktuella, det bibliska och allmänna” (SOU 1985:17 s.118). Språket i psalmen ”Var inte rädd” uppfyller samtliga av ovan nämnda kriterier.

4.2 Analys av två psalmer av Ingmar Johánsson

4.2.1 Författarpresentation

Ingmar Johánsson prästvigdes år 2002 för Stockholm stift och är sedan 2012 kyrkoherde i S:t Johannes församling i centrala Stockholm. Ingmar Johánsson är även musiker och var i början av 70-talet med och startade Höga Visan, en av Sveriges första rockgrupper med kristen profil. Ingmar Johánsson har skrivit tre psalmer som finns i Verbums psalmbokstillägg 2003, 762 (Du är en bön), 765 och 795 (<https://www.svenskakyrkan.se/johannes/om-ingmar-johansson--kyrkoherde>)

I intervjun berättar Ingmar Johánsson att han som tonåring slutade gå i sin barndoms pingstkyrka och kom att se sig själv som ”hemligt troende” och så började skriva låtar utifrån motiveringen: ”I grunden har de rätt, men det kommunicerar inte, hur skulle jag uttrycka min tro så att mina vänner och kompisar kan förstå”. I likhet med Ylva Eggehorn var också Ingmar Johánsson engagerad i 1970-talets Jesusrörelse. Under en period turnerade han i USA tillsammans med Höga Visan, en grupp ur ”Jesusrörelsen”, med syftet att genom rockmusiken kommunicera det kristna budskapet till de människor inom hippierörelsen som fastnat i missbruk. Vidare berättar Ingmar Johánsson i intervjun att han under period både bekräftade och inspirerade honom att som kristen nå ut och hjälpa människor genom evangeliet.

Som låtskrivare har Ingmar Johánsson sina rötter i pop och rockmusiken och i intervjun lyfter han fram David Bowie och Bob Dylan som inspirationskällor för sina egna låtars form och struktur. I sin roll som psalmförfattare lyfter han fram Anders Frostenson (1906–2006) som förebild, framför allt för dennes sätt att skriva i dialog med den kristna dogmatiken. Att det kristna dogmat även är viktigt för Ingmar Johánsson bekräftas av att han i intervjun reflekterar över att hans egna texter ofta berör orden ”din död förkunnar vi Herre, din uppståndelse bekänner vi, till dess du kommer åter i härlighet”.

Texterna till de två utvalda psalmer av Ingmar Johánsson som analyserats i denna uppsats författades i början av 90-talet. I intervjun berättar han att han vid den tiden studerade han teologi på Teologiska högskolan i Bromma, samtidigt som han arbetade på Stockholms stift med inriktning mot skolungdomar. I arbetet med unga vuxna upptäckte han att det enkla språket och melodierna i hans sånger inte bara tilltalade tonåringarna utan även vuxna.

4.2.2 Analys av psalmen - "Du är en bön"

Bli stilla, låt tystnaden föra dig nära *Låt oron få sjunka som stenar mot botten*
Närvaron finns där, en kraft som vill bära *Hela ditt liv är ett samtal med honom*
Ja, öppna det rum som står låst djup inom dig *som bär universum och bor i ditt hjärta*
Barnet som bor där och stumt skriker "Hör mig!" *Han delar ditt liv, både glädjen och smärtan*
Du är en bön. Gud är din bön *Du är en bön. Gud är din bön*

Bli stilla, låt tystnaden föra dig nära
Närvaron finns där, en kraft som vill bära
Ja, våga den tillit som bor djupt inom dig
Lyssna till rösten som kallar dig "Följ mig!"

4.2.2.1 Tillkomsthistoria

Psalmen "Du är en bön" ingår i albumet "Mysterium: En mässa om livets insida", som utkom år 1995, till vilket psalmen "Du är en bön" ingår. I intervjun beskriver Ingmar Johansson detta album som en "översättning" av svenska kyrkan högmässa till sitt eget tonspråk och sitt verbala och litterära uttryck. Vidare beskriver han en mystik erfarenhet som föreligger skapandet av denna "mysteriummässa" och han berättar att "någoting hände som i grunden kommer att påverka mig och också ta min psalmdiktning in i en helt ny dimension". Så här berättar han om sin erfarenhet

Jag skulle inte sitta här om jag inte hade haft en mystik upplevelse. Jag var i 40-års åldern, hela mitt liv hade sprängts i bitar. Jag låg i skilsmässa och det var en kaotisk tid mitt liv, det var verkligen en tid i disorientering. En natt var det som om ett osynligt ljus tändes i rummet och inne i mig och hela mitt jag blev liksom genomlyst. Det var som att jag blev nedsänkt i en pool fylld av kärlek. Jag som levde i disorienteringsfasen såg att det hela mitt liv funnits en mängd olika vägar jag hade kunnat välja och jag var fri att välja vilken väg jag ville. Jag tänkte möjlighetstankar som jag aldrig tidigare tänkt och som jag inte tänkt senare heller. Och vart jag än färdades och rörde mig i mina minnen, alltifrån barndomen, var det som att nåden växte in i varje årscykel eller om jag upptäckte att nåden redan fanns inväxt, jag vet inte. Och jag vet inte hur länge det här pågick, men det kändes som ettögonblick... Jag tänkte 'håller jag på att dö, vad är det här!' För jag blev väldigt rädd, men så tänkte jag 'är det så här att dö, då är det verkligen ingenting att vara rädd för'. Jag visste för en stund att det här hade jag längtat efter hela mitt liv, jag kunde inte förstå att detta skulle hända mig. Och sen tänkte jag 'men det här måste ju vara Gud', men det stämde ju inte riktigt överens med det jag hade fått lära mig, jag var skild och allt var kaos. Och när jag tänker den tanken då är det som om något eller någon ordlös säger 'Ja Ingmar det är jag'. Den glädjen har jag inte upplevt varken förr eller senare, alltså det genomströmmade varenda fiber, varenda cell i min kropp. Det var det som hände. Jag tolkar denna erfarenhet som att Kristus uppstod i mitt liv, Jesus uppstod i mitt liv.

Där skedde ett trendbrott hos mig, i den stunden blev jag en mystiker och för att vara troende i vår tid behöver man per se vara det, för du är en mystiker om du tror på en sån Gud. Den natten kom en förändring, det förändrade inte min karaktär eller personlighet, men den förändrade mig på djupet. Helt plötsligt visste jag på vem jag tror. Så förutom att jag utforskade hela högmässan, så var skapandet av mysteriummässan ett sätt att skriva sånger om min upplevelse 'I detta benådade ögonblick, nu när tillvaron öppnar sig. Och allt genomlyses, uppståndelsens ljus fyller rummet bekräftar dig' (citaten är hämtade från låten "Mysterium" ur *Mysteriummässan*).

Även om Ingmar Johánssons mystikupplevelse, som beskrivs ovan, framför allt rör tillkomsten av Mysteriummässan berättar han även att psalmen "Du är en bön" har sin egen tillkomsthistoria. I intervjun beskriver att han, som alltid har haft svårt för den ofrivilliga ensamheten, som frånskild upplevde ensamheten som en starkt känsla av rotlöshet. I denna situation fann han ett litet bortglömt och ensamt barn inom sig. I tankarna började han att symboliskt ta upp det osynliga barnet i sin famn, stryka det över håret och trösta det. Han berättar med egna ord:

Så påbörjade jag något som närmast kan beskrivas som en inre dialog med det här barnet och ur denna dialog växte den här sången fram. Trots det enkla språket, så var det det svåraste orden att mejsla fram för mig, det fanns ett sånt inre motstånd. I denna process kom jag ett språk på spåren som sedan kom att präglade mitt låtskrivande.

4.2.2.2 Textanalys

Inledningen i första versen "Bli stilla låt tystnaden föra dig nära", indikerar att människan är orolig och rastlös. I nästa rad försäkras människan om att hon i tystnaden kommer mötas av en närvaro som beskrivs som "en kraft" som kan "bära" människan. Därefter uppmanas människan att "Öppna det rum som står låst djupt inom dig", vilket skapar en bild av det i människans inre finns ett utforskat rum. Vidare uppmanas människan att lyssna efter sitt inre barn, där barnet symboliserar något ursprungligt och som vet något om ens längtan och behov, som människan inte hör sammar. Därefter kommer strofen "Du är en bön, Gud är din bön" och denna upprepas sedan efter varje vers. I intervjun beskriver Ingmar Johánsson denna som strof som låtens "hookline", vilket han menar är en fras som sammanfattar låtens kärnbudskap. Vidare berättar han att syftet med verserna är att ge olika scenarier som kan sätta låtens hookline i ett sammanhang och på så sätt ge den mening.

I vers två presenteras en ny bild av att i oron får sjunka ”som stenar mot botten”, vilken innehåller flera metaforer: stenarna som symbol för oron, vattnet för känslorna och livet, och botten den grund inom människan där hon möter den bärande kraften. Därefter leder texten över till det kristna dogmat genom att samtalet med ”barnet” blir till ett samtal med ”honom”. Det som i första versen beskrevs som en bärande ”kraft” och ”närvaro” är i denna vers egenskaper som finns hos honom ”som bär universum och bor i ditt hjärta” och som delar människans liv ”både glädje och smärta”.

I vers tre återupprepas psalmens inledande fras vilket fungerar som ett inklusio och en förberedelse inför låtens upplösning, där låtens hookline ”Du är en bön. Gud är din bön” återkommer. Sedan följer uppmaning om att våga lyssna till rösten som kallar och i texten kan man utläsa att barnets stumma skrik, i själva verket är Guds röst som ber människan att visa tillit och följa honom. I sista refrängen sker en subjektväxling, genom att texten ändras ”Gud är din bön” till ”Jag är din bön”. Detta markerar att människan har vågat lyssna inåt och där mött sitt sanna jag.

4.2.2.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann -Liza L Lundkvist matris

Tabell 3. Existentiell analys med Brueggemanns teori i Liza L Lundkvists matris

	Orientering	Disorientering	Reorientering
Människan		Människan är orolig och rastlös och har inte kontakt med ”barnet” inom sig.	När människan lyssnar till barnet möter hon sin sanna identitet i Gud. Människan visar sitt gensvar genom att säga ”Jag är en bön”.
Gud	En närvarande kraft som bär allt	En röst som är kvävd och bortglömd.	Gud bär universum och bor i människans hjärta. Delar både glädje och smärta.
Livet		Präglas av oro och rastlöshet.	Vågar lyssna till den inre rösten och möta det inre livet genom att hörsamma de behov och den längtan som finns där. Det inre och det yttre livet förenas i Gud.

4.1.2.4 Musikalisk gestaltning

I intervjun berättar Ingmar Johánsson att han strävar efter att skapa melodier som man bildligt talat kan "lägga i handen och att den vilar där". Med det menar han att låten har ett inneboende "själsväng" som gör att den går att sjunga a cappella och i att tempot kan variera. Han väljer medvetet melodier med kopplingar till barndomen, vilket inger en känsla av trygghet hos den som sjunger eller lyssnar. I intervjun menar Ingmar Johánsson att "Du är en bön" har allt det och han tror det är en anledning till att så många tagit till sig psalmen. Till exempel är psalmen uppskattad av ungdomar och därför används den flitigt i konfirmandarbete. Vidare berättar Ingmar Johánsson att han alltid prövar sångbarheten i sina sånger på en gudstjänstfirande församling. När han märker att församlingen inte vill sjunga en viss ton eller att en textrad inte låter bra i rummet, så ändrar han det. Detta visar på Ingmar Johánssons medvetenheten om musikens betydelse för psalmens användarvänlighet och kommunikation.

4.2.2.5 Vägen in i psalmboken

Psalmen "Du är en bön" kom med i Den svenska psalmboken med tillägg år 2003 och tillhör det så kallade "Verbumbilagget" (Kapitel 2.5). Tillägget valdes ut bland psalmer som redan var i bruk i kristna sammanhang. Just denna psalm hade implementerats av Ingmar Johánsson under den tid då han arbetade inom Svenska kyrkans ungdomsverksamhet. Mässan "Mysterium - en mässa om livet insida", till vilket psalmen "Du är en bön" ingår, var även den spridd och brukad i flera församlingar och samfund.

4.2.3 Analys av psalmen - "Se hur gudsvinden bär"

<i>Friheten sträcker ut sin hand nej, kärleken tvingar ingen till sig</i>	<i>Kommer du tidigt eller sent ill nåden finns inga åldersgränser</i>
<i>Du är nu fri att säga ja eller nej till detta något som kallar på dig ja,</i>	<i>döden är till och med besegrad även där finns tillitens famn, om du vill</i>
<i>Se hur gudsvinden bär hur den lyfter just här</i>	<i>Se hur gudsvinden bär hur den värmer just här</i>
<i>du får komma precis som du är</i>	<i>du får komma precis som du är</i>
<i>Vägen den börjar där du står så är det att vara född av Anden</i>	<i>Vad som än händer på din färd så vandrar uppståndelsen emot dig</i>
<i>Glädjen du känner är en gåva en hälsning från en okänd som ville ditt liv</i>	<i>inget kan skilja dig, nej ingen kan röva bort den kärlek som åtrår ditt "Ja"</i>

*Se hur gudsvinden bär
hur allt vänder just här
Du är älskad precis som du är*

*Se hur gudsvinden bär
hur allt händer just här
du är älskad precis som du är*

*Inget är här förutbestämt
nej, livet har lagts i dina händer
myndigförklarad allt är möjligt
i Andens rike finns inga hopplösa fall
Se hur gudsvinden bär
hur allt stiger just här
du får komma precis som du är*

*Kallelsen gäller även dig
till staden där Gud blir allt i alla
gator av genomskinligt guld;
ingen lever övergiven där finns ingen slum
Se hur gudsvinden bär
hur den sjunger dig kär
du är väntad precis som du är
du är älskad precis som du är
du får komma precis som du är*

4.2.3.1 Tillkomsthistoria

I intervjun berättar Ingmar Johánsson berättar att han påbörjade sina teologistudier med avsikten att förbättra sitt låtskrivande, men med tiden väcktes en fråga om hos honom om han skulle kunna bli präst. Detta beskriver Ingmar Johánsson som en kallelseprocess, under vilket tankar kom till honom som rörde teman som tas upp i texten till psalmen ”Se hur gudsvinden bär”. Ingmar Johánsson berättar att han med tiden samlat på sig ett antal osammanhängande fraser och så en morgon föll alla bitarna på plats och dessa fraser förenades i ”Se hur gudsvinden bär”. Ingmar Johansson berättar med egna ord:

Jag vaknade och hade bearbetat, dopsyn, församlingssyn, människosyn och hade haft mitt samtal med biskop Martin Lönnebo som sa ’Ta med dig ditt pingstarv och fortsätt att skriva sånger då kan du bli präst!’. Hans ord hade börjat landa i mig. Den morgonen vaknade jag och sa till mig själv ’nu kan jag bli präst’, och så satte jag mig ner vid flygeln och då kom hela den här sången ner, och så var allt klart”

4.2.3.2 Textanalys

Psalmen inleds med ”friheten sträcker ut sin hand” där det allmänmänskliga begreppet ”Friheten” står i bestämd form ges genom bilden av en utsträckt hand, antropomorfiska drag. Därefter försäkras att ”kärlekens tvingar ingen till sig”, där man får en antydning om vem det är som sträcker ut sin hand. Begreppet ”kärleken” ger ännu en beskrivning av vem det är som sträcker ut sin hand. Sedan tilltalas människan som är fri att säga ”ja eller nej” till ”något” som kallar på henne. Människan i texten upplever det som att ”något” kallar

på henne. Läsaren får framgent följa människans upptäckt av vem det är som kallar på henne. Därefter följer psalmens hookline ”Se hur gudsvinden bär, hur den lyfter just här. Du får komma precis som du är ”. I denna fras förstår vi att människan sagt sitt ja och låter gudsvinden bära och lyfta henne.

Den andra versen börjar med en bild av ”vägen” som en metafor för livet som också öppnar sig när människan sagt sitt ja: ”vägen den börjar där du står”. Människan beskrivs vara ”född av Anden”, vilket ger en bild som rymmer mystik. Vidare beskriver texten att människan känner glädje, vilket är ”gåva” från ”en okänd” som ”ville ditt liv”. Vi förstår att upplevelsen av glädjen föregår upptäckten av vem denne ”okände” är. Sedan följer låtens hookline dock med en något annorlunda text: ”allt vänder just här” och ”du är älskad precis som du är”. Orden ”allt vänder”, väcker associationer till en personlig omvändelse som förändrat människans liv.

Den tredje versen handlar om vad framtiden på den nya livsvägen skulle kunna innebära. Det kristna dogmat används som en uttolkning av de skeenden och begrepp som tidigare presenterats. Genom texten ”Inget är här förutbestämt nej, livet har lagts i dina händer, myndigförklarad allt är möjligt”, lyfts människans fria vilja och ansvar fram. Vidare försäkras att ”i Andens rike finns inga hopplösa fall”, vilket indikerar att det är en känsla som finns hos människan. I tredje versens hookline ändras ordvalen till att ”allt lyfter just här”, vilket visar på ett crescendo och så upprepas orden från första versen ”du får komma precis som du är”.

I vers fyra fördjupas det kristna dogmat genom att fler traditionellt kristna begrepp och föreställningar används. De föregående versernas mer allmänmänskliga begrepp såsom ”en utsträckt hand”, ”gåva” och ”kärleken” sammanfattas till det kristna begreppet ”nåden” i den inledande frasen: ”kommer du tidigt eller sent, till nåden finns inga åldersgränser”. Vidare står texten i dialog mellan identifikation och det kristna dogmat genom att ”Andens rike” å ena sidan beskrivs med hjälp av en vardaglig bild såsom ett rike utan åldersgränser, men å andra sidan en mer dogmatisk bild: ”döden är till och med besegrad”. Sedan följer orden; ”jag även där finns tillitens famn om du vill”, vilket är något svårtolkad eftersom den indikerar att människan kan välja även efter döden. Låtens hookline säger i denna vers att ”gudsvinden”, ”värmer just här”, vilket väcker bilden av en omfamning. Sedan upprepas frasen ”Du får komma precis som hon är”.

Femte versen fortsätter att stå i dialog mellan identifikation och dogmat, där människans livsväg samman med det kristna dogmat om Jesus Kristus uppståndelse och föreställningen om att

människan en dag skall uppstå med Jesus Kristus: ”Vad som än händer på din färd så vandrar uppståndelsen emot dig”. Texten blickar också framåt på människan livsväg och försäkrar att: ”inget kan skilja dig, nej ingen kan röva bort den kärlek som åtrår ditt Ja”. Här återkopplar texten till första versen och människans första steg på ”vägen” med ett löfte om livet i ”Andens rike”

aldrig kan tas ifrån henne. Återkopplingen till början av psalmen antyder att psalmen närmar sig en uttolkning av låtens hookline som i denna vers lyder ”se hur gudsvinden bär, hur allt händer just här”. Vad det är som ”händer” är dock inte tydligt.

I vers sex vänds tilltalet direkt mot lyssnaren/läsaren eller den som sjunger, genom ”Kallelsen gäller även dig” och därefter beskrivs ”Andens rike” som en stad med ”gator av genomskinligt guld” där ”ingen lever övergiven där finns ingen slum”. Det inger känslan av att de föregående verserna varit ett vittnesbörd och att läsaren/ lyssnaren eller den som sjunger, utmanas att också säga ja och ta plats i ”Andens rike”. Här vävs människan livsväg och det hinsides samman genom bibliska eskatologiska bilder, med hänvisning till parusin och den dag då alla kallas in i Guds rike och då ”Gud blir allt i alla”. Att människan en dag inte mer skall vara ”övergiven”, indikerar att det är en känsla som finns hos människan. Sjätte versen och låtens sista hookline beskriver att ”gudsvinden sjunger dig kär” och ger en bild av att också Gud lovsjunger människan. Psalmen sammanfattas genom att upprepa samtliga refrängers beskrivningar av människan som ”väntad” och ”älskad”, samt att den avslutas med den återkommande frasen ”du får komma precis som du är”, vilket innebär en stående inbjudan där dörren till mötet med ”gudsvinden” alltid står öppen.

4.2.3.3 Existentiell analys med hjälp av Brueggemann - Liza L Lundkvist matris

Tabell 4. Existentiell analys med Brueggemanns teori i Liza L Lundkvists matris

	Orientering	Disorientering	Reorientering
Människan	Människan är kallad, väntad och älskad precis som hon är. Samtidigt är hon fri att säga ja eller nej	Människan tvivlar på sin värdighet och på att hon är älskad. Hon känner sig övergiven och trots att hon hör kallelsen från någon eller något, är hon rädd för att det är försent, att hon är för gammal.	Har sagt ja och tagit emot den "Frihetens utsträckta hand". Hon upplever glädje och tillit som en hälsning och en gåva från "en okänd" som ville människans liv. Människan lever i Andens rike. Uppståndelsen vandrar emot människan och hon är kallad till "staden där Gud blir allt i alla".
Gud	Frihetens utsträckta hand, kärlek och tillitens famn som kan bära och lyfta människan.	"En okänd" som drar människan till sig. Kallar på människan.	Den som får allt att vända, stiga och hända och som ger glädjens gåva. Den som en dag ska bli "allt i alla". Gudsvinden som sjunger människan kär.
Livet	Livet är inte förutbestämt, utan ligger i människans händer. Andens rike är här och nu och samverkar med hennes vilja.	Ett nytt liv kallar men förutsättningarna för att påbörja en ny livsväg ser inte ut att finnas.	Livet vänder och "vägen" börjar. Livet är en del av Andens rike där allt är möjligt, där finns inga åldersgränser och till och med döden är be-segrad.

4.2.3.4 Musikalisk gestaltning

I likhet med psalmen "Du är en bön" har också denna psalm en vaggande refräng som går i dur. I vårt samtal berättar Ingmar Johánsson att han medvetet använder få versmått och att hans sånger troligtvis går att sjungas på få melodier. Han nämner kompositören George Reidel, känd för att ha tonsatt många välkända barnvisor, som musikalisk inspiratör. Ingmar Johánsson berättar att George Reidel lär ha sagt att en barnvisa skall vara lättillgänglig, men att man genom att placera någonting, som upplevs som ogripbart, gör att lyssnare behöver gå tillbaka för att lyssna om igen tills dess att man integrerat melodin och kan gå vidare. I "Se hur gudsvinden bär" beskriver Ingmar Johánsson ett sådant inslag i form av en heltonsskala i mitten av låten

Han tror att detta har stor betydelse för denna låt, eftersom den inte är greppbar vid första genomlyssningen, utan införlivas hos lyssnaren först efter att den repeterats ett flertal gånger.

4.2.3.5 Vägen in i psalmboken

Denna psalm ingår inte i någon av de fyra psalmer som inte utgör en del av Svenska kyrkans psalmböcker utan valdes ut för att komma med i denna uppsats för att Ingmar Johánsson arbetade inom Svenska kyrkan när psalmtexten skrevs och därmed var och är en del av Svenska kyrkans kontext. Denna psalmtexts förankring i Svenska kyrkans psalmtradition är därmed inte bekräftad fullt ut utifrån.

Kapitel 5 Diskussion

Denna uppsats visar på att psalmens existentiella funktion utgör ett bärande psalmideal från Psaltarens psalmer och fram till nutida psalmdiktning. Detta psalmideal gör sig gällande både genom svenska kyrkans psalmtradition och hos utvalda psalmdiktare, vilket de på olika sätt gestaltar genom sin psalmdiktning. Denna undersökning visar även på kontinuitet mellan Psaltarens psalmer och nutida psalmdiktning, men också skillnader som belyser språket och kontextens betydelse för psalmens existentiella funktion.

5.1 Psalmens existentiella funktion

I likhet med Brueggemanns teori kring Psaltarens psalmer har flera av de psalmer som analyseras i denna uppsats uppvisat att tillkomsten bygger på autentiska upplevelser, t.ex. Ylva Eggehorns möte med den unga kvinnan vars bror tagit livet av sig. Samt att hon i intervjun säger sig ”söka” efter att sätta ord på existentiella frågeställningar och erfarenheter för att förmedla den egna erfarenheten utifrån en kristen tradition.

I intervjuerna och textanalysen framkommer kontinuiteten mellan Psaltarens psalmer och utvalda psalmer i det att a) psalmernas texter bottenar i autentiska livserfarenheter b) de rymmer uttryck för människans existentiella frågeställningar och erfarenheter av förtvivlan och övergivenhet c) det finns uttryck för sökande i tro på en sann Gud som kan göra allting nytt. I den existentiella analysen av utvalda psalmer, blir det tydligt att språk och kontext behöver samverka för att psalmens språk skall kunna ge uttryck för sekvensen orientering – desorientering - reorientering.

Psaltarens psalmer utgår ifrån att det finns konsensus kring Guds existens och kring gemensamma minnen, erfarenheter och berättelser, vilket ger språket i psalmerna dess funktion och bärkraft. Vidare använder sig båda psalmförfattarna av bibliska begrepp eller scenarier som kombineras med mer allmänmänskliga metaforer, som t.ex. ljus och mörker, i syfte att sätta in de bibliska referenserna i kontext som känns relevant för läsaren.

Enligt Brueggemann är kontexten avgörande för psaltarpsalmernas existentiella funktion, vilket således också blir relevant för mer nutida psalmer. Detta blir särskilt tydligt i psalmen ”Var inte rädd” som fick stor spridning i samband med Tsunamikatastrofen (Intervjun). Även Liza Lundqvist har i sin uppsats uppmärksammat denna psalms funktion i begravningssammanhang där riten och delande av sorgen kan ge psalmens text en bärande funktion (Lundqvist 2015:118). Texten har en öppenhet genom att bildspråket, som visserligen är hämtat från gamla

testamentets bibelberättelser, t.ex. ”ett hemligt tecken”, 1 Mos 4:14), bär referenser till Bibeln som inte är helt uppenbart. Det öppnar för privat tolkning och möjligheten för fler att uppleva psalmen som meningsskapande. Vidare stannar psalmens text kvar i tvivlet och smärtan, hon skriver inte att det är en ljusomstrålande hamn som väntar, utan vad som väntar är fortfarande höljt i dunkel. Detta kan bidra till att texten upplevs som trösterik även för den som inte har tydliga drömmar och typiskt kristna föreställningar om livet efter detta.

Även psalmen ”Du är en bön” är känd för att tilltala konfirmander, något jag själv reflekterat över i min roll som konfirmandledare. Under konfirmationen utgör Svenska kyrkan en gemensam kontext och genom att vara delaktiga i undervisning, gudstjänst och gemenskap får konfirmanderna reflektera över sin identitet och gudsbild. Detta utgör kontexten som gör att språket i psalmen ”tillåts säga mer än det från början var tänkt att säga” (Brueggemann 1995:16), vilket öppnar upp för psalmen att kunna fylla en existentiell funktion. Även sambandet mellan att språket bottenar i en autentisk erfarenhet och textens existentiella funktion bekräftas i denna psalm genom att Ingmar Johansson själv upplevde en identitetskris efter sin skilsmässa och som han i intervjun beskriver som ett sökande efter sin sanna identitet (Kapitel 4.2.2.1).

5.1.1 Begränsningar och möjligheter med Brueggemanns teori

För att belysa såväl begränsningar som möjligheter med användandet av Brueggemanns teori för att analysera nutida psalmers existentiella funktion, har jag reflekterat både över psalmernas kontinuitet med Psaltarens psalmer och vilka skillnader som kan finnas dem emellan och som kan påverka deras existentiella funktion i vår tid.

Brueggemann menar att Psaltarens psalmer är böner som bygger på autentiska livserfarenheter, vilket är i linje med vad psalmförfattarna i denna uppsats också beskrivit. Detta innebär att Brueggemanns teori var relevant för att undersöka även nutida psalmers existentiella funktion. Det bör dock noteras att Psaltarens psalmer syftade till att stärka och bevara det judiska folkets identitet som Guds folk, i en tid när de var i exil och detta gemensamma lidande fick dem att komma samman. I det avseendet skiljer sig församlingssångerna från Psaltarens psalmer som istället har kristendomens universella anspråk av att bära ett budskap som vidgar begreppet ”Guds folk” till att gälla alla människor på jorden. Detta blir tydligt i församlingssångens svenska historia, eftersom det uttalade syftet med dem, när de utvecklades under reformationen, var att sångerna inte bara skulle ena de troende utan också skulle kunna användas för att missionera och göra det kristna budskapet relevant för alla. Denna skillnad

mellan Psaltarens psalmer och församlingssångerna skulle kunna begränsa slutsatserna man kan dra från denna undersökning.

5.2 Hur psalmerna relaterar till Svenska kyrkans psalmtradition

5.2.1 Den dubbla riktningen

Som beskrivits i Kapitel 2 har församlingssången ända sedan reformationen haft en "dubbel riktning" inom Svenska kyrkan, vilket inneburit att den dels ska stärka gudstjänstbesökarnas identitet som ett kristet folk och dels göra den luthersk-evangeliska tolkningen av det kristna budskapet relevant för hela Sveriges folk. Vidare har jag beskrivit att återkommande kritik riktats mot den svenska psalmbokens psalmer, gällande bristen på psalmer med riktning "utåt", som förmår skapa beröringspunkter mellan psalmens text och den samtida människans existentiella frågeställningar.

Jag har reflekterat över att behovet av psalmer med riktning utåt har ökat i takt med att Sverige gick ifrån att vara ett enhetligt rike och utvecklats till ett parlamentariskt och demokratiskt, pluralistiskt och sekulariserat samhälle. Det medförde ett alltmer utbrett ifrågasättande av traditionella ideologier och där tron på Guds existens inte längre ansågs vara en grundläggande sanning utan en livstolkning som man väljer. Detta samband blir tydligt i hur behovet av psalmer som kunde möta sin samtid, sammanfaller med upprinnelsen till det mer omfattande arbetet med psalmförnyelse som ägde rum under 1960-talet.

Jag har även reflekterat över att psalmkommitténs uttalanden om att man sökte efter "utåtriktade psalmer som kunde upplevas som meningsfulla för folk som inte nödvändigtvis bar kyrkfolkets tro och liv" (Nisser 1987:139) med "ett språk där de arketyperiska elementen förenas med det tidlösa och det dagsaktuella, det bibliska och allmänna" (SOU 1985:17 s.118), kan ses som en omdefinition av begreppet "mission" till att också innefatta psalmer som kunde förmå skapa dialog mellan kyrkan och det övriga samhället. Även detta anser jag visar på att psalmens existentiella funktion varit och är ett grundläggande psalmideal genom församlingssångens historia.

I uppsatsens resultat framgår att Ylva Eggehorn och Ingmar Johansson skriver utifrån psalmens existentiella funktion inom ramen för Svenska kyrkans psalmtradition, om än på olika sätt.

Gemensamt för dem båda är att de delar synen på det kristna budskapet som universellt och att det angår alla, en övertygelse jag tror dels bottnar i att de säger sig upplevt en mystik

gudsupplevelse samt tiden i "Jesusrörelsen". De säger sig skriva utifrån en mystik erfarenhet som de tolkat utifrån en kristen livstolkning och båda två uttrycker en vilja att förmedla sin insikt till "den som kommer in från gatan" och så att "vänner kan förstå". Båda säger sig "söka" efter att med ett allmänmänniskt språk gestalta konventionella kristna begrepp, symboler, metaforer och bilder på ett sätt som skapar kommunikation mellan psalmens text och samtiden. Detta visar på att utvalda psalmförfattare skrivit sina psalmtexter utifrån ett funktionsperspektiv som framför allt grundar sig på psalmens riktning utåt.

5.2.2 Hur psalmförfattarna använder sig av Svenska kyrkans psalmtradition

Utmärkande för Ylva Eggehorns psalmdiktning är hon skriver utifrån sin roll som författare och poet. Hon använder sig av ett enkelt språk och söker förnya det bibliska bildspråket genom att söka efter bilder med bär liknande andemening, men som relaterar till samtidens verklighet. På så sätt förvaltar hon det lutherska psalmidealet som lyfter fram behovet av psalmer med ett enkelt språk och folklig förankring. Detta gör sig tydligt i texten till psalmen "Mitt i en värld av mörker" där hon använder sig av bibelparfrasens form och struktur, en genre med rötter i det lutherska psalmidealet och uppvisar likheter med Psaltarens psalmer (Kap 2.2).

I texten till psalmen "Var inte rädd", förvaltar Ylva Eggehorn psalmbokens litterära rötter från "Den Wallinska psalmboken". Likt Johan Olof Wallin skriver hon utifrån sin samtids poetiska och estetiska språkideal. I sitt sätt att arbeta med bilder och symboler märks idealen från den modernistiska diktningen, men rent språkligt använder hon sig av ett enkelt och vardagsnära språk, i linje med det lutherska psalmidealet.

Utmärkande för Ingmar Johánssons psalmdiktning är att han skriver utifrån sin roll som musiker och teolog. Han skriver i dialog med det kristna dogmat och följer identifikationspsalmens struktur, vilket visar sig i att hans psalmer inledningsvis innehåller ett enkelt själavårdande språk som berör samtidens existentiella frågeställningar, för att sedan leda över till det kristna dogmat. På så sätt förvaltar han arvet från Anders Frostensons psalmdiktning och psalmideal.

5.2.3 Kommunikation med Bibeln, det allmänmännliga och samtiden

Ingmar Johánsson kommunicerar med Bibeln och kristen tradition med utgångspunkt i Jesus Kristus död, uppståndelse och återkomst. Det gör sig tydligt i psalmen "Se hur gudsvinden bär", där han använder uttryck som "Döden är besegrad" och att "Uppståndelsen vandrar emot dig". Han refererar även ofta till "pånyttfödelse", vilket han i intervjun säger sig tolka utifrån en "klassisk kristen tolkning" som säger "Att finna Gud är att finna sig själv". I psalmen "Se

hur gudsvinden bär” nämner han bilden av ”att vara född av Anden”, vilket bär referenser till Johannesevangeliet (Joh 3:3), men också till dopet och orden ”Livets Gud uppfyll NN med din heliga Ande” (Den svenska handboken 2002:237). Vidare är ”Kallelsen” ett återkommande tema i Ingmars texter. Gud söker och kallar människan med orden ”Följ mig” (Matt 4:19-20). Kallelsen är till ”Andens rike”, vilket bär referenser till ”Guds rike”, som i evangelierna beskrivs finnas ”inom er” (Luk 17:21), som ett herravälde på jorden (Matt 12:28) och som ett rike som skall komma (Matt 16:28 och Luk 23:42). Jesus Kristus kommande parusin nämns också kring temat kallelse. I hans texter sägs att ”kallelsen gäller även dig, till staden där Gud blir allt i alla”, en stad som beskrivs med bilden av ”gator av genomskinligt guld”, en bild som är hämtad från Uppenbarelseboken (Upp 21:12).

Ylva Eggehorn använder sig främst av Bibelns berättelser och bibliska bilder och symboler. Detta gör sig tydligt i psalmen ”Var inte rädd” där hon använder bilden av ”ett hemligt tecken”, vilken är hämtad från bibelberättelsen i första Mosebokens fjärde kapitel vers fjorton, som handlar om när brodersmördaren Kain tvingades ut i ödemarken och Gud ger honom ett tecken som skydd för att inte bli dödad (Nisser 2002:82). Bilderna av att ”En dag blir natten vit” bär referenser dels till Psaltaren 139:12 och Sakarias 14:7, och bilden av ”En dag och stjärnor växer ur hans famn” är hämtad från Uppenbarelseboken (Upp 1:16).

Det arketypiska och allmänmänskliga tar sig i uttryck hos båda författarna genom att de tar upp existentiella frågeställningar såsom rädsla, ensamhet, övergivenhet och utanförskap. Båda använder sig av allmänmänskliga bilder och begrepp, t.ex. genom att beskriva Gud som ”Kärleken”, ”Friheten” och ”Närvaron”. Utmärkande för Ylva Eggehorn är att hon ofta använder sig av arketypiska bilder såsom ljus och mörker, hav, båt, stjärnor och att färdas, bilder som finns i alla religioner och som talar till människor i alla kulturer och språk, och kombinerar dem med vardagliga bilder. Som i psalmen ”Mitt i en värld av mörker”, där kombinerar hon de arketypiska begreppen ”ljus till mörker”, med en allmänmänsklig bild av att gå från att vara blind till att kunna se. Utmärkande för Ingmar Johánsson är att han i början av psalmen presenterar allmänmänskliga begrepp och bilder, såsom ”inga åldersgränser” och ”Friheten sträcker ut sin hand”, för att sedan innefatta dem i kristna begrepp såsom ”nåden”, och ”Andens rike”.

Författarna skiljer sig åt när det gäller hur de kommunicerar med sin samtid. Ylva Eggehorn har inga kontextbundna kopplingar till sin samtid, men genom att kombinera arketypiska bilder med bilder ur Bibeln som inte är uppenbart konventionella, andas språket istället ett stråk av

mystik, vilket gör hennes psalmer upplevs som tidlösa. Ingmar Johánsson använder istället flera begrepp som är relevanta för samtiden. I psalmen ”Se hur gudsvinden bär” beskrivs människan såsom ”myndigförklarad” och ”fri att säga ja eller nej”. Tanken att individen uppmanas att välja livsåskådning går i linje med de studier som man redovisas i antologin Guds närmaste stad. I studien framgår att vi lever i en individualistisk tid med betoning på voluntarism vilket uppmanar individen att göra aktiva val, även när det gäller religion och livsåskådning (Guds närmaste stad: 141).

Inledningsvis i psalmen ”Du är en bön”, benämner Ingmar Johánsson Gud såsom ”En kraft” som finns både inom och utanför människan. I Diakonivetenskapliga institutets undersökning framgår att flertalet svenskar säger sig inte tro på Gud, men på ”En kraft”, som en ande eller livskraft, där vissa tänker sig en transcendent kraft och andra som en immanent kraft som finns i naturen och eller i dem själva (Bäckström 2004:66).

5.3 Reflektioner över vidare forskning

Som Anna J. Evertsson lyfter fram har flera undersökningar genomförts utifrån perspektivet att psalmbokens psalmer fyller en funktion såsom andaktsbok, som lärobok i skolan och som ett uttryck för kyrkans lära. Eller uttryck för böner som tolkar livet och tron och ger fördjupning av det lästa och predikade ordet, samt psalmens uttryck för kontinuitet och förnyelse från Bibelns sångbok som. Psaltaren och framåt genom historien, till samtidens tolkning av tro och liv i nyskrivna psalmer (Evertsson:106).

Dock finns det inte så mycket forskning kring psalmens existentiella funktion. I denna uppsats framgår det att psalmerna i ”Den svenska psalmboken” återkommande kritiserats för att språket blivit föråldrat och för psalmerna bristande förmåga att speglar samtidens existentiella frågeställningar och livserfarenheter på ett tillfredställande sätt. Den återkommande kritiken mot psalmbokens psalmer visar på att det funnits och finns en förväntan på att psalmerna skall fylla en existentiell funktion för den som läser/sjunger eller lyssnar till psalmen. Vidar lyfter Evertsson fram en studie av Olof Engström, där han lyfter fram att trots de många studier som gjordes om psalmboken inom ramen för 1969 års psalmskommittés arbete, saknades studier om psalmsången, inte minst ur ett upplevelseperspektiv. I de studier som ändå genomförts utifrån upplevelseperspektivet, har man hört sig för om människors inställning till psalmsång (Svenskt gudstjänstliv: 108). Jag har inte hittat några kvalitativa studier där man valt ut psalmer och sedan intervjuat brukarna om hur de upplevt psalmen utifrån ett perspektiv som belyser psalmens existentiella funktion. I denna uppsats belyser inte heller jag hur väl dessa psalmer

uppnått författarnas ambition att ”nä ut” och fylla en existentiell funktion för dem som inte känner till det kristna kodspråket och berättelserna bakom bilderna, begreppen och symbolerna. Det hade varit intressant att undersöka psalmernas performativa funktion genom att intervjua människor som brukar utvalda psalmer och på så sätt undersöka utvalda psalmers existentiella funktion. På grund av begränsat utrymme har jag inte genomfört en sådan studie. Det skulle vara intressant att forska vidare på i framtiden.

Litteraturlista:

- Ahlstrand Karin, Gunner Göran, 2000. *Guds närmaste stad?*. Stockholm: Verbum förlag
- Arvastson, Allan, 1959. *Psalm under 1900-talet: studier beträffande psalmboksfrågan i Sverige från sekelskiftet fram till 1937*. Lund: Bibliotheca theologiae practicae,
- Brueggemann Walter, 1995. *The Psalms the and Life of Faith*. Minneapolis: Augsburg Fortress
- Bäckström Anders, 2004. *Religiös förändring i norra Europa*. Uppsala: Diakonivetenskapliga institutet
- Den svenska psalmboken med tillägg*, 1986. Stockholm: Verbum förlag
- Engelhorn Ylva, 1998. *Ett hemligt tecken Dikter i urval*. Smedjebacken: Albert Bonniers förlag.
- Engström Bengt Olof, 1997. *Ny sång i fädernas kyrka: församlingssången i Svenska kyrkan efter införandet av Den svenska psalmboken 1986*. Stockholm: Ed. Reimers.
- Evertsson Anna J, 2015. *En levande psalmbok? Den svenska psalmboken i nutida funktion*. Borgehammar Stephan (red). *Psalm hymn och andlig visa*. Svenskt Gudstjänstliv årgång 90. Skellefteå: Artos & Normas, 89–116
- Frostenson Anders, Erik Routley, 2003. *Dogmat och Dikten: om psalmskrivandets grunder*. Stockholm: AF-siftelsen Psalm och Sång
- Harling Per, 2007. *Våra älskade psalmer*. Örebro: Libris förlag
- Hellström Jan Arvid, Selander Sven-Åke. *HYMNOLOGI - en forskning med framtid?*. Uppsala: Jarla bok och musik AB
- Karlsson V Karin, 2011. *Psalmer i 2000-talet Nya psalmer i Svenska kyrkan*. Licentiatuppsats. Göteborgs universitet.
- Lundkvist L Liza, 2015. "Som om orden handlade om mig" *En modell för analys av psalmtexter som används i begravningsgudstjänster*. Borgehammar Stephan (red). *Psalm hymn och andlig visa*. Svenskt Gudstjänstliv årgång 90. Skellefteå: Artos & Normas, 117–146
- Nisser Per Olof, 1987. *Vår nya psalmbok*. Stockholm: Verbum
- Nisser Per Olof, 2002. *Änglarna sjunger i himlen*. Stockholm: Verbum
- Nisser Per Olof, Inger Selander, Hans Bernskiöld (red.), 2014. *Psalternas väg 2014: kommentarer till text och musik i Den svenska psalmboken. Bd 1, Psalmerna 1–204 av den ekumeniska psalmboksdelen*. Visby: Wessman.
- Psalmer och sånger*, 2004 Örebro: Libris
- Selander Inger, 1999. *Perspektiv på moderna psalmer*. Stockholm: Verbum förlag
- Selander Inger, 2008. *När tron blir sång*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

SOU 1985:17. Den svenska psalmboken. Slutbetänkande. Vol 2, Historik, principer, motiveringar. Stockholm: Liber / Allmänna förl., 1985

Svenska Bibelkommissionen, 1973. *Bibeln 2000*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Svenska kyrkans handbok 2002

Bilaga 1, Intervju med Ylva Eggehorn den 26 mars 2017 i Västerledskyrkan i Västerleds församling.

Jag inleder intervjun med en kort presentation av Brueggemanns hermeneutiska modell och en beskrivning av uppsatsens syfte.

Intervjun börjar:

- Hur tänker du kring Psalmen som genre?

Psalm är den svåraste genren som finns nästan att skriva. När jag har skrivit helger på Hannagården

Då brukar jag säga "Nu skall vi pröva de två svåraste formerna som finns, det ena är psalm och det andra är en kontaktanns". Var och en som har försökt sig på endera vet hur svårt det är. En kontaktanns och en psalm, det gäller att inte blanda ihop dom, Ja! En kontaktanns är till för att berätta "Här är jag", så att det blir intressant och lockande för någon annan att lära känna mig mer. Jag ska vara ärlig, så att det inte blir en stor besvikelse när man väl träffas då och samtidigt skall jag då framhålla något som är positivt på ett litet utrymme. Det är svårt och det är viktigt att fylla ut detta "jag" så att det verkligen handlar om mig som en unik person som du skall välja istället för alla andra som håller på och presenterar sig

Psalm däremot använder ordet jag men detta jag är inte den sortens jag som finns i en kontaktanns, det är ett täcknamn för vi. Psalmen är egentligen en kollektiv genre och är skapad så från början och är till för att den skall sjungas av många röster, en församling, en gudstjänstfirande församling. Man kan sitta på sin kammare och läsa en psalm, men de är inte till för det ursprungligen. Förutom att det är en kollektiv genre, ska den med fördel var strofisk, rimmas så att den kan tonsättas, för det är en musikalisk genre och inte något som skall läsas utan sjungas i första hand. För det tredje skall en psalm också, vad ska jag säga, den skall både böttna i traditionen och man skall känna igen sig, det får inte vara något fullkomligt nytt experimentellt så att man inte alls kan delta och andra sidan får det inte vara stereotyp, kliché, pastisch, eller något man har hört till leda med slitna bilder, utan det skall ju också finnas en konstnärlig kvalitet, teologisk lödighet och en konstnärlig kvalitet. Den skall kunna sjungas av människor av de mest skilda slag, skilda livssituationer, detta "jag" som finns i psalmen skall kunna rymma många "jag", detta i kombination med det musikaliska. Detta är ju omöjligt egentligen va, det är en omöjlig genre! Men folk har hållit på med det här länge, det som skiljer psalmen från andra genre, det är just det här att det är något gemensamt, att det är musikaliskt, att det skall böttna i en teologisk tradition och det skall vara språkligt och teologiskt intressant. Det är mina tankar kring psalm.

När jag nu deltar i gudstjänster i svenska kyrkan och sjunger, jag har ju varit med om det här med att förnya psalmen ända sedan jag var väldigt ung i mitten på sextioalet, så märker jag hur oerhört snabbt (med emfas) språklädaerna och bilderna blir obegripliga eller förbrukade. Man tyckte det gick snabbt på sextioalet, men nu är det ett mycket snabbare byte av språklädaerna, på något sätt. Jag blir väldigt bekymrad i bland när jag ser det och hela tiden när jag är i kyrkan och lyssnar eller sjunger, så lyssnar jag med ett öra och tänker "om någon kommer in här nu som inte alls är hemma i den här miljön, hur går det (skratt)". Jag menar inte att man hela tiden skall lägga ribban väldigt lågt, vi skall älska traditionen och så, men det måste vara möjligt att delta utan att det blir typ melodifestivalentexter. Så tänker jag. Och det måste beröra människor där dom finns med det dom kommer till kyrkan med, de bär på någonting

Så nyligen har jag fått ett sånt där omöjligt uppdrag igen och som jag har gjort nu. Det är att skriva svensk ny text till Matteuspässionen koralen. Var en liten blänkare på radion. Och det är

ju också en sån där omöjlig sak, jag menar jag har sån respekt (emfas) för detta vackra fantastiska verk av Johan Sebastian Bach. Där finns ju också de där klassikerna som jag hann höra till och med i skolan, men som man annars hört någon annanstans, som fanns med här i dag lite grann (hon hade innan intervjun varit med och introducerat ett oratorium, Maria gick genom törneskog, som hon skrivit texten till). ”Ur huvudet blodigt sårat”, hur i hela friden gör man någonting av det på svenska, idag?! Jag har ju sån respekt också, texten är ju så mäktig, det finns ju en annan textrad ”Guds rena lamm oskyldigt korset för oss slaktat”. Hur skall jag kunna kommunicera det till en människa som kommer in från gatan? Det blir bara obegripligt, för det är en metafor det här med Gudslammet som slaktas oskyldigt. Det kommer ju från templet och offerkulten och har djupa rötter, inte bara i mosaisk-judiskt sammanhang utan i många religioner och kulturer finns ju offret med, men vi, det här pratar ju inte till oss alls liksom. Guds lamm och oskyldigt, jaha är det så här Gud vill, vill han plocka fram sin son viljelöst och sen skall han slaktas, Nej det går inte! Men så tänkte jag från ett annat håll. Jag tänkte på det som tyngt oss allihop det senaste ett två åren, alla fruktansvärda berättelser om vad som händer, barnen i Aleppo, inte bara där utan i Afrika och övergrepp mot barn här i Sverige. Barnen, där har vi ju det! Det är dom som är lammen. Det är dom som är liksom är värnlösa och oskyldiga, ingen kan säga något annat. De drabbas ju av de mest fruktansvärda saker, om jag börjar där, kanske jag kan förstå. Och då dök det upp på näthinnan, någonting som tog tag i mig jättemycket. Man ser ju massor av hemska saker på nyheterna hela tiden, men där började jag verkligen gråta och det var den här 16 åriga pojken i Malmö som mördades vid busshållplatsen och som var fullständigt utanför alla kriminella gäng. Som man sen fick höra hade varit en sån där som det lyste om och som gav massa hopp och glädje till sina vänner och att alla älskade honom, och så bara, så. Så då skrev jag ”han sköts” och då skall du tänka på ”ur huvudet blodigt sårat”, ”han sköts vid busshållplatsen, ett barn som inget gjort, hans leende, en vårvind har slocknat, det gick fort ..” och så hittade jag smärtpunkten på något sätt. Och inte förrän jag var klar med det här jobbet så kom jag på att Matteuspassionen ska ju ha julpremiär i Malmö! Jag hade inte ens tänkt på det. Så det skickades ett brev till föräldrarna om att det här kommer att framföras. Men det där tragiska finns ju i Matteuspassionen, det börjar ju så dramatisk, den är ju så operamässig, det är stora starka känslor och man dör långsamt och så där, precis som det skall vara. Det är innerligt, liksom sensuellt, nästan pinsamt känslomässigt. Bach gjorde ju så. Han använde ju 1600 talets opera och tog in det i Matteuspassionen, han blev ju kritiserad för det också, de tyckte att det där hörde ju inte hemma i kyrkan, lite för världsligt. ”Älskade Jesus, vad har de gjort med dig”, ”jag vill omfamna dig”, enormt sensuellt, men om man tänker, vad är det som väcker samma starka känslor idag.

- Hur tänker du kring Brueggemanns beskrivning av psaltarpsalmernas funktion?

Jag har ju inte tänkt på det här, men det är ju klart att det här motivet finns ju med av att ett utgångsläge där allt är någorlunda som det brukar vara och sen så kommer det här brottet, katastrofen, kaos och så försöker man, eller ger upp, kanske också, man ger upp liksom bryter ihop och plötsligt så stiger det någonting ur askan.

När jag skrev innan Gryningen, då slutar den med en koltrast som sjunger en timme innan gryningen. Den slutar inte med ett teologiskt påstående eller någon fin visdomstanke om livet, utan den slutar med ”Jag hör en koltrast, som sjunger timmen innan gryningen” och det är ju det här som bryter igenom så här oväntat när man tycker att nu är slut. Det finns i bibeln, klagovisorna, som jag älskar. De är fruktansvärda, man kan inte läsa något värre. Allt är bara en grushög, man får betala jättedyrt för så enkla saker som vatten och ved och kvinnor som älskar sina barn blir tvungna att koka dom och äta eller ge till sina andra svältande barn, det är ju vidrigt Ja! jag hörde här om dagen en liknande berättelse som handlade om ett barn som kidnappats av IS, det händer idag, ja fruktansvärt! Man orkar nästan inte va, men då mitt i

klagovisorna, plötsligt, så kommer det någonting annat, helt osannolikt, fullkomligt oväntat som inte hänger ihop nästan med det andra ”Men jag vill säga -det är inte ute med oss, ty det är inte slut på hans barmhärtighet, Herren nåd är ny varje morgon, alltså det borde ju inte stå där va, det är så konstigt att det står, det stiger som en rök ur de här ruinerna va, en lovsång som måste överraskat, tänker jag även den som skrev det och sen är vi tillbaka igen. så det inte så här att då suddas allting ut utan det är tillbaka igen med skildringen av det ohyggliga. Detta ”att”, att det kan stiga en sång, trots allt liksom, det är ju väldigt märkvärdigt. Det tycker jag är typiskt för psalmer, om de är bra. Dom tar verkligheten och smärtan på allvar, försöker inte snabbt lindra eller komma till något lyckligt slut, Men rätt som det är kan det dyka upp det här som förvånar både den som skriver psalmen och den som sjunger den.

Det finns en kvinna i Danmark som jag håller väldigt högt, hon heter Lisbeth Smedegaard Andersen, hon är kyrkoherde, men hon är också konsthistoriker, så hon jobbar väldigt mycket med bilder. Och när jag läste hennes psalmer, som jag har översatt några stycken av, de finns i psalmer i 2000-talet. Då började jag gråta, rakt ner på papperet, för att de var precis i motsvarighet till då hade man nyss publicerat de här bilderna från Abugrayfängelset i Irak. Jag vet inte om du minns det, men de var de här chockartade bilderna av amerikanska soldater som var fångvaktare på Abugrayfängelset i Irak, hur de torterade dom här männen och njöt av det uppenbarligen och plötsligt vara vi västerlänningar som skulle införa fred och demokrati som var förövarna, det var ett sånt slag mot västvärldens självbild av dom goda. Och då skriver hon alltså ”Se på Jesus vi har styrt ut honom liksom som en tiggare som en clown med törnekronan och blodet var smetat runt hans mun, vi hånar honom och han står där och vid hans mantel växte en gång vild viol och hopp men nu så står han naken och avklädd och satan spelar tärning vid hans kors” Och då såg jag de här bilderna på den här mannen som hade massa elektriska sladdar, helt torterad, huva och så där, jag såg liksom korrespondensen mellan det som händer idag och det här. Och det som jag tyckte var så starkt, det var att hon inte, efter den versen, där han står liksom helt utblottad på all värdighet och att satan spelar tärning vid hans kors och sen slutar versen. Så det blir liksom inte ”happy end”, utan man stannar kvar, helt och hållet i den smärtan i den psalmen. Hon vågar att inte säga allt och det finns sådana psalmer i Psaltaren också. Och så skrev hon en annan som jag älskar också, den går så här, nu skall jag försöka att komma í håg, ”Så böjde den dödsdömde nacken och släpades ut under hån, han bar själv sitt kors uppför backen, dit ingen vill sända sin son, men mörkt mot gårdar och murar och, nu kan jag inte exakt, mot ett vitmålat hus gled skuggan av drömmens konturer en vingbruten fågel av ljus” Alltså plötsligt ser hon skuggan av korset liksom solen lyser obarmhärtigt, där går den dödsdömde och han bär korset över alla hus i staden och skuggan av korset. Man kan också se det som, en vingbruten fågel av ljus, alltså att det ändå finns någonting här som kommer att segra. Det är liksom inget teologiskt, det är bara en jättestark bild som från någon Pasoloini film. Den stannar kvar på näthinnan och hon skriver också ”En gång ska vi, när Kristus kommer tillbaka, då ska vi lysa, som fruktblom en sommarnatt. Det är så mycket hopp i dom här bilderna, som inte säger att nu skall vi hoppas, allt kommer bli bra. Det är ett jätteintressant sätt att jobba med psalmer idag tycker jag. Våga vara kvar inte säga allt, Våga använda en bild istället för ett påstående. Så jag har försökt att lära mig av sånt.

Och jag tycker det finns alldeles för mycket av den här visionen om att vi skall ha både ”Fadern, sonen och den heliga anden” och det skall börja och vara någon story, jättejobbigt och konfliktfyllt och sen skall det bli ett harmoniskt slut, varför det? Vi går ju i kyrkan året om, vi sjunger ju många psalmer, de kan få stå lite på egna ben. Psalmboken som en hel bok. En liten nervös pedagogisk ambition, att nu måste vi säga allt, att om vi utlämnar något så kanske folk missar någonting. Tror jag inte alls -folk är kompetenta och dom kan tänka själva, de använder sina egna livserfarenheter när de hör. Vi behöver inte vara rädda för det. Och en konstnär att det är förbjudet att säga att. En pedagog skall helst säga nästan allt, då är det komplett va, men en konstnär skall ju inbjuda den som lyssnar till att bli en aktör. och säger vi allt och blir vi sådär

lite nervöst pedagogiska och harmoniserande, då finns ingenting kvar, för den heliga anden att jobba med (Skratt), i den människan som lyssnar. Det blir jättetråkigt.

Sen fanns det mycket mer konsensus, det fanns en gemensam referensram och man kunde gå in här (kyrkan) och människor kunde ta till sig det de ville. I dag har vi inte samma läge.

- Hur skulle du beskriva den typ av psalmer som går från förtvivlan till tro. Texten till psalmen Var inte rädd, säger "du är på väg", den stannar ju inte kvar?

Den stannar inte kvar, men (med emfas), säger inte heller att det är en ljusomstrålad hamn du är på väg till. än så länge ser du den inte, det råder krigstillstånd och då är det mörkläggnings, och många har sagt till mig "Skall det inte stå att det är en stad av ljus du är på väg till, vad är det här" och då förklarar jag att, men den kom till när jag mötte ett par som upplevt andra världskriget och andra svårigheter och då var mörkläggningsen en väldigt viktig del av de minnena. Så när man då skulle närma sig en stad kanske i en flyktingbåt på den tiden så såg man den ju inte man fick hoppas på att den fanns där. Och det är ungefär vårt läge idag, att teologiskt kan man säga såhär, Jesus har vunnit seger på den avgörande punkten, men fredsfördraget är inte undertecknat av alla parter ännu och kommunikationen om att segern är vunnen är inte ute ännu, så folk har inte börjat resa sig ur ruinerna ännu, och administrationerna har inte kommit igång än och man vet inte att man kan ta bort mörkläggningsgardinerna kanske, du ser det inte nu men färdas dit är trösten, men jag gillar ju att ta med både ljus och mörker. Det är precis som innan gryningen.

-Varifrån hämtar du dina bilder?

För det första impregnerade jag mig i litteratur, jag har läst sedan jag var fyra år, läst massor, så jag har ju massor av mylla att gräva ur. Från kaukasiska folksagor till de tyska dadaisterna, japansk miniatyr jag är sån där va, full av så. Sen har jag ju också bibeln, jag har jättemycket bibel i mig och jag är så glad att jag inte började läsa bibeln förrän jag var 15–16 år, den var okänd för mig. Så jag har inget neurotiskt förhållande till bibeln, tack och lov. Och jag upplevde bibeln som litteratur, och det utesluter inte att man får sig ett gudomligt tilltal då och då, det gör inte att det blir mindre djupt. Men jag läste bibeln som litteratur och jag fick svindel, det var så otroligt rikt språk.

Läs skönlitteratur kan hjälpa dig skall jag säga det, man får bort de där formlerna. Blir som ett slitet golvplank till slut, man märker inte av det.

- Har du någon ledstjärna?

Jag tror, jag har ju tagit väldigt stora intryck av den tidiga modernistiska lyriken 1900-tals lyriken och gärna den svenska. Som Hjalmar Gullberg, betytt jättemycket har mixen ide och lärdomshistorisk, som jag älskar, antiken och det bibliska stoffet, tidningsspråk enkel vardags-svenska, han är ju suverän på att få ihop den här täta alliansen. Det finns en linje i svensk litteratur som är väldigt spännande att följa och den är väldigt bildstark. Och den börjar egentligen med Linné eller Svedenhjälms, Linne som sitter där på hästryggen och antecknar vad han ser i Sverige "hästhovar, nässlorna krusar sig nu vid ladorna, det går fort va, så det blir som en film, med glimtar så här Starka bilder, jättesnyggt det han gör, jag menar avsikten är inte att skriva litteratur, han ska ju berätta för kungen var det finns pengar att hämta. Och sen kommer Bellman, han samlar också sådana här snabba sinnesintryck och livfullt, konkreta (med emfas) detaljer, man ser liksom hårpiskan, snabba sinnliga bilder som i samma andetag säger något om hur människans inre ser ut, sen fortsätter det här. Harry Martinsson Tomas Tranströmmer och delvis Hjalmar Gullberg också. Jag bryr mig inte om att det är män, jag kan inte rå för det, jag

har tagit väldigt stora intryck av dem. I berättande, konkretion och sinnlighet så är Selma Lagerlöf min stora ledstjärna. Jag läste alla hennes verk det året jag fyllde 8 år, ja men jag var sån, hon har gjort ett enormt intryck på mig, hon har också väldigt konkret. Hon satt och prata för sig själv och skrev ner alltihop på värmländska det var det språk som var närmast henne emotionellt, sen översatte hon det så att säga. ”Men nu skall ni få höra”, man hör det här muntliga. Jag hörde ju henne på radio varje juldag, på julaftonsmorgon, då läste man hennes berättelse Den heliga natten, och den börjar så här. ”När jag var fem år hade jag en så stor sorg”. Alltså det var inte alls det här underbara julidyllen, utan hon började konkret i hennes eget liv, vad är det som har hänt? Jag var fem år själv när jag hörde det och det var så starkt va, att en människa som skulle berätta om julen började där, och det var hennes farmor som dog och om hur hennes farmor som alltid satt i hörnet av soffan och berättade sagor. Farmor var sagan, hon var berättelserna och när farmor bars ut, då bars sagorna, berättelserna och förtrollningen ut liksom. ”Men jag minns en gång, när farmor och jag var ensamma då de andra hade rest till julottan, hon var för gammal och jag var för ung, så vi fick hålla tillgodo med varandra och då sa farmor ’jag berätta någonting för dig som är så sant att du ser mig och jag ser dig’”. Och så berättade hon om den heliga natten och hur Josef ger sig ut för att försöka få ihop lite eld för att värma sin kvinna och det lilla barnet som är i grottan där det är kallt. Och då träffar han på en vresig gammal herde som absolut inte vill hjälpa någon. Och hela den här natten liksom, den här herden försöker att sabotera för den här Josef. Han kastar ett spjut men spjutet viker undan i sista stund. Han försökte bussa sina hundar på Josef, hundarna öppnar sina käftar men stänger dem igen. Och mannen går över fårens sovande kroppar, de ligger tätt så här (visar med händerna) och fåren vaknar inte utan ligger och sover fridfullt. Och till slut när han kommer fram vid änden säger herden så här elakt liksom, ”ja visst, ta så mycket glödkål du vill”, men Josef har inget att ta i. Då tar mannen sin mantel, men att lägga glödande kol går ju inte, men det märkliga är att glöden sveder honom inte och har går sin väg. Då börjar herden bli väldigt fundersam, vad är det för särskilt med den här natten, spjutet inte träffar, hundarna skäller, fåren inte går undan och glödkolen inte bränner, jag måste följa efter den här mannen och se efter. Så han följer efter och kommer fram till den här grottan och han ser det där lilla barnet som ligger där och fryser. Och då är det äntligen något som rör sig en den gamla herdens hårda hjärta, så han plockar upp en gammal får fäll och ger den här till pojken. Och i samma stund som han gjorde detta så öppnades hans ögon och han kunde se vad han förut inte hade sett, och han kunde höra vad han förut inte hade kunnat höra, att himlen var full med massa små änglar som sjöng och spelade. Så det var barmhärtigheten som gjorde att han kom in i det här. Så otroligt vackert. Hon hade mycket kring gästfrihet och så. Detta var julbudskapet för mig, ända sedan jag liten så förknippade jag julen med just den berättelsen. Så hon har betytt jättemycket, så jag har det i mig, jag har massor av litteratur och jag har väldigt mycket bibel och jag såklart någon slags talang och begåvning.

Hur blev det psalm, de tjtade på dig va?

Ja, Frostensson tjtade på mig, jag ville absolut inte. Jag skickade in dem till slut, bara för att han skulle sluta och tjata. Det var ju anonymt. Man skulle skicka in anonymt för de skulle vara opartiska, de skulle bara se till texterna och om de fastnade för nåt då. Jag skickade in fyra texter och de tog alla fyra direkt. Och då blev jag jätteorolig, har de dåligt omdöme, så här enkelt kan det inte vara eller så är det väldigt lite konkurrens. Jag kände mig jätteskeptisk, för jag hade både en väldig respekt, tänkte det här är något svårt, men så hade jag också något slags förakt som jag tror att jag delade med min samtid, jag skulle göra odödliga mästerverk.

-Det har du ju gjort

Ja, men psalmer var ju ett sidospår. Precis så hade Anders Frostenson upplevt det, det vet du, han ville ju inte heller? Du visste inte det! Ja, nu skall du få höra. Han var ung på 30-talet och hade gett ut några böcker på Bonniers och fått väldiga lovord och han var helt inriktad på att han skulle göra karriär som skönlitterär författare. Så var det en gammal veterinär som höll på och ringde till honom stup i ett och tjatade och sa att ”jag tror att Gud vill att du skall skriva psalmer”. Han var så irriterad, han tyckte det var så jobbigt, han kände sig förföljd va. Men någonstans där i slutet av 30-talet skrev han då motvilligt ett par psalmer till den nya psalmboken som kom ut 1937, ”Jesus från Nazaret går här fram, nu som en gång i tiden” och då tänkte han så här, nej men nu ringer jag upp den där veterinären, nu när han hade skrivit den första psalmen i sitt liv, och talar om för honom att jag faktiskt gjort en psalm i alla fall. Då fick han veta att den här mannen hade dött, bara några dagar innan, jag kommer inte ihåg exakt. Som att han hade haft en mission att ringa och se till att Anders Frostenson skrev psalmer (Ylva Eggehorn skrattar). Men det finns en till förstår du. Johan Olof Wallin, har du hört talas om honom? Den Wallinska psalmboken år 1819. Då hade vi inte haft en ny psalmbok på 200 år. Johan Olof Wallin början på 1700-talet, vinner svenska akademins litterära pristävling, det är som att få Augustpriset, ännu mer kanske, med en lång dikt som inte alls var from eller så där, utan handla mest om hur man skall uppfostra barn. Han spås en lysande framtid som poet, jätteglad, han skall bli professor i estetik i Uppsala och tjänsten är vigd för honom. Och så kommer det någon sån här intrigmakare va, som snor tjänsten för honom mitt framför ögonen på honom. Och då skriver han i sin dagbok med en sån här liten ”jaha jag får väl krypa in i prästrocken då”. Det var liksom inte det han ville. Och när han då blir präst så finns det ett semiprojekt man håller på att brokar om. Man tycker inte att bearbetningen av den gamla psalmboken blev bra och då kommer Johan Olof Wallin in i det och tänker att han kanske kan göra något. Sen blommar han ju ut i psalmskrivandet och blev enormt älskade! Den kallas ju Den Wallinska psalmboken. Så vi är tre stycken (det är en tradition) de motvilliga psalmförfattarna (skratt). Vem blir den nästa, Mikael Wie kanske, han har ju gjort någon, men han är väldigt noga med att han fortfarande är ateist, ja ja vi får se, men det är lite roligt alltså. Stärkande att vara en i ledet, finns en tradition i svensk psalmskrivande att man inte är så förtjust egentligen i början. Så det började så för min del. Bland de där fyra första som togs med i psalmboken, var den här Mitt i en värld av mörker och den känner jag en liten aning (med emfas) främmande för nu så här långt efteråt. Men den var tänkt som en sorts ballad. Att man skulle berätta hela den här historien. Och det som alltid har gripit mig med den här berättelsen är att det första den här mannen ser i sitt liv när han öppnar ögonen, det är ju Jesus, det är det första, hur skulle det vara liksom, det ansiktet. Och att alla frågar honom ”Hur gick det till”. Nej men jag tänkte ”då ska jag skriva en psalm” och det var en av dem som jag skickade in.

-Vad var det i den bibelberättelsen som du fastande för?

Ja jag tyckte om storyn, jag har alltid tyckt om den där storyn därför att jag tycker det är så himla komiskt med alla de där frågorna han får efteråt. ”Hur gick det till? Vad gjorde han? Vem var det?”

Han bara säger ”jag vet inte, men jag har ingen aning. Det enda jag vet..”, han är så praktisk det är ju faktiskt huvudsaken, alla de andra i åsiktskorridoren säger att det inte gick till på rätt religiöst ekonomiskt korrekt sätt och de säger ”vad tycker du egentligen om den frågan”, han svarar ”...jag vet inte, jag vet bara att nu ser jag men jag var blind” Och då säger han ju så här ”Jag förstår inte varför ni frågar så himla mycket, varför är ni så intresserade, vill ni också bli den där mannens efterföljare”. Då blir de ju jättearga. Sen går de sin väg, men det där är har jag skrivit om i En vän från Himlen, ”då går dom, de verkar inte särskilt glada över att mannen fått tillbaka sin syn, men mannen stod kvar och såg solnedgången för första gången i sitt liv”. Det är så himla härligt att tänka på vad som hände där. Men det är också en metafor för ett möte

som öppnar ens ögon. Egentligen svårt att säga hur det gick till men faktum är att nu har allting förändrats

-Har du haft en liknade erfarenhet?

Inte någon sådär plötslig, utan mer långsamt. Ensamt och motvilligt också (skratt), när jag var tonåring och låg vaken på nätterna, usch livet är för jobbigt, det här är inge kul, reklamera, skulle ha haft en varningstext, borde ha stått någonstans. Då fanns det en närvaro i rummet, väldigt verklig, lika verklig som det här bordet framför oss (hon pekar på bordet oss emellan) men jag såg ju ingen och den var språklös. Otrolig jobbigt för mig som hade ord för allt och van att ha kontroll, väldigt intellektuell best i allt, utom i gymnastik förstås, så jag hoppades att "Det där" vad det nu var skulle gå över, men det gjorde ju inte det, det fanns där varje natt som en varm klok accepterande blick. Så började jag misstänka "tänk om det är det här kristna pratar om", men jag kände inte en kotte. Älvsjö ute i förorterna, fanns det ju inte en vettig människa, ingen som jag kände, nej det var verkligen som en ickefråga, det var liksom inte ens ett problem. Alla konfirmerade sig, men ingen trodde på det, alla utom jag, jag trodde men vill inte konfirmera mig aldrig i livet, och min gammelfaster blev jättebesviken. Åh va löjligt, jag vill inte ha någon present! Så var det, det var situationen, därför var det en helt okänd terräng. Det dröjde väl ett till två år innan jag kände, innan vi började gå till lite kyrkor ibland, min pojkvän och jag som är gifta i dag, och det var ju utesägligt tråkigt, svenska kyrkan på sextio-talet det var inte kul! Men alltid var det någonting, något ord i en psalm eller något som sades och kom att satte sig på bröstkorgen som en fjärlil, perfekt, och det räckte, det räcker när man är hungrig och utsvulten. Och det är bra att tänka på, det måste inte vara så himla kul och underhållande i kyrkan alla gånger, för om folk verkligen vill ha någonting så kommer de att få någonting även om det, som i det här fallet, var ganska torftigt. Så gled det vidare och så småningom konfirmerades jag, privat. Jag ringde upp och frågade om jag fick, mest för att jag ville få börja gå i nattvarden. Tänkte att jag skulle legalisera det här nu då, då var jag 16 år. Så var det med det. Så väldigt långsamt och väldigt motvilligt och gradvis började jag känna att signalementet i bibelns berättelser stämde med det jag har erfarit. Jag har aldrig haft någon överjagsgud, som liksom kollar mig, utan det är det här med den hemliga vännen, alias bundsförvant. Så det är utifrån det jag skriver. Jag älskar ju Psaltaren och jag läser den igen och igen som tidegården, det kommer i skov liksom. Varje gång är det ju någonting, någon rad som är mitt tilltal för dagen. Det slår aldrig fel. Nej, men så skrev jag den och det är ju ett omkväde på den där

- Har du fått någon respons på den psalmen?

Inte så mycket på den kan jag ju säga, men det händer väl, men däremot Var inte rädd, det går ju inte en vecka utan att någon berättar någonting, jag vänjer mig aldrig. I bland får man nåden att göra något som är större än man själv är och det här är ett sånt fenomen och en gåva också till mig, otroligt. Peter Englund, vet du, den förre ständige sekreteraren i Akademin, han kom springande efter mig på bokmässan och sa "Ylva, Ylva jag måste få prata med dig, Jag har varit på två begravningar på sista tiden, och de har varit väldigt olika varandra. En av begravningarna var ohygglig, min bror, hans hustru dog under förlossningen. Så när vi stod vid kistan med deras barn på axeln, då sjöng vi en psalm av dig, jag har aldrig sett den förr" och sen började han gråta "jag har aldrig varit med om ett sånt tilltal. Och sen var det en begravning till en vecka senare, helt annorlunda, då sjöng vi den också. Nu måste jag bara fråga dig Ylva, när man har skrivit en sån text, vad gör man sen?" Ja, men den har ju vuxit under åren också, ja man fortsätter att skriva. Så den har haft en sån där kraft.

- *Vad säger man mer om psalmen Var inte rädd?*

Ja, det är att den har varit till sån tröst att den har hjälpt. Ofta i samband med tragisk död och det är märklig för texten skrevs ju till en ung kvinna som hade upplevt sin brors självmord. Även andra sammanhang som då en älskad anhörig, gammal mamma eller så där går bort, men också i samband med väldigt mycket mer dramatiska grejer har den använts. Den gjordes som ett minneskort efter Tsunamin. Han som berättade om sin älskade kvinna som fick cancer i 40 års ålder och hur han spelade den här i hennes rum hela tiden sista veckorna och han berättar "sen samlades vi kring hennes säng och så sjöng vi den, och då kände jag - nu vågar hon släppa ögonstenen, vår Daniel 13 år". Fy farao, det är för mycket för en vanlig människa att ta, men jag vänjer mig aldrig. Jag var bara 22 år när jag skrev den. Båtflyktingarna, det visste jag inte när jag skrev den, det kan ju nästan bli som ett hån kanske, men jag skrev den ju inte för dem, men ändå, den här utsattheten att man ger sig iväg och mörka vatten.

Jag tror att om man ska se på den (Var inte rädd) lite mer nyktert och litterärt så använder jag ju arketypiska bilder, det är hav, det är båt det är stjärnor, det är att färdas liksom. Det finns i alla religioner och i alla kulturer och språk, det talar till oss. Det är massa bibelreferenser också, men det behöver man ju inte veta om. "Ett hemligt tecken", det är ju Kains märke då han måste gå ut i ödsligheten, äh det är massa andra, det var inget jag satt och tänkt ut, det bara finns i mig. Det konstiga var ju att jag faktiskt bad (skratt), det går inte att göra om, det är inget trick man kan upprepa, men den gången kände jag mig så liten och så begränsad, och vad skriver man, jag skulle vilja sträcka fram en hand, men hur gör man när man har varit med om något så fruktansvärt. Så började jag och det var som att dra upp en långrev så här (hon visar med armarna) första raden "Var inte rädd, det finns ett hemligt tecken". Det är samma rytm som i Hjalmar Gullbergs sonetter och sen har jag upptäckt sent om sider, att den har exakt samma rytm som i Johan Olof Wallins psalm "Var är den vän som är ute och söker". Så det finns sådana här hemliga förbindelser av rytm som jag skulle önska att man forska lite mer på. "Var är den vän som överallt dig söker, var inte rädd det finns ett hemligt tecken" Exakt den andningen liksom, så det är också märkligt hur det kan gå vidare.

Bilaga 2, Intervju med Ingmar Johánsson den 6 april 2017 på Församlingsexpeditionen i S:t Johannesförsamling.

Jag inleder intervjun med en kort presentation av Brueggemanns hermeneutiska modell och en beskrivning av uppsatsens syfte.

Intervjun börjar

Är du psalmförfattare själv, du skriver ingenting, har du försökt dig på någon gång. Jag tycker alla goda teologer borde skriva en psalm för att uttrycka sig på ett poetiskt språk och nära språk, som många, men kanske inte alla, kan identifiera sig med. Så att man översätter sin, du vet när man kommer ut som ny prästvigd brukar jag säga ”Glöm nu allting du har lärt dig för det finns ingenting som är användbart”. Och i de samtal jag haft med kompisar och lärare, säger jag ”Ställ dig och predika det och folk kommer gäspa och gå därifrån”. Glöm allt vad du har lärt dig, tänk själavårdsmässigt och lägg upp predikan så som ett vittnesbörd.

Sen ska du märka att med tiden så kommer dina kunskaper, det är som att de ramlar ner och så smälts dem i hjärnan och magen och ut kommer de som jättefina diamanter mitt i ett samtal eller i en predikan, du kanske inte ens tänker på det. Församlingen är inte akademiker, det är det enkla, enkla och folkligt språket som fungerar, vilket gör att det också påverkar mitt sätt att skriva psalmer. Jag har hållit på i så många år med att skriva psalmer, eller äh, det låter så pretentiöst och säga psalmer, jag skriver låtar och har alltid skrivit låtar, sedan tonårstiden långt långt innan jag var öppet bekännande kristen skrev jag låtar. Jag var hemligt troende sådär, jag försökte förmedla även i de sångerna vad jag trodde på och vad som var mina djupaste bevekelsegrunder, även om det kunde vara en vanlig kärlekslåt. Jag har hållit på i så många år att det här sångerna lever sitt eget liv, även om jag har skrivit dem så är de inte mina psalmer längre. Så fort man har skrivit klart den sprids den och lever sitt eget liv och tolkas också kanske på ett helt annat sätt än man själv tänkt.

År 1985–86 kom till Svenska kyrkan och började jobba på ungdomsskolor, svenska skolan. När jag kom till svenska kyrkan fick jag höra att högmässan var så häftig, men jag fattade ingenting. Så jag tänkte att ska jag jobba i Svenska kyrkan måste jag förstå vad jag håller på med, så att då tänkte jag, att högmässan var ju grejen. Så jag tog en helt vanlig högmässa enligt handboken och så översatte jag varje moment, i högmässan till min typ av tonspråk, mitt verbala och litterära uttryck och så försökte jag bygga ett eget valv in mot högmässans mysterium och det jag inte förstod var att det var många fler som behövde det valvet

Du är en bön, jag jobbade på Stockholms stift då. Det här var i början på 90 talet, vi hade stiftungdomshelger och jag hade börjat märka att de här unga, jag var ju gammal redan då, ungdomarna tyckte om de här melodierna och texterna, de fastnade. Jag blev faktiskt förvånad, därför att det var ju längesen jag var tonåring. Jag märker att det som funkar för tonåringar, de funkar också för oss vuxna. Just, du är en bön, alltså hela det verket, det var ett sätt att försöka förstå mig på högmässan och då kom ett språk på spåren så att säga. Du är en bön är, är faktiskt något Ylva hade skrivit ”jag är en bön” i en dikt som jag tyckte mycket om. Men så insåg jag också, du vet att Bertolt Brecht sa så här, ”en dålig poet han lånar, men en god poet han stjälar”, jag kallar det för integrerad kunskap. Och när jag förstod att Ylva i sin tur stulit tanken att människan är en bön från fornkyrkan att, då kom den sången. Den kom till genom att jag är en människa som alltid har haft väldigt svårt för den ofrivilliga ensamheten, den frivilliga är njutbar, men den ofrivilliga... och jag gifte mig ung, och vi hade skilt oss jag, min första fru och jag, nu bodde för mig själv för första gången. Jag bodde ensam och jag gick igenom hela min telefonbok, jag kunde inte ringa en människa egentligen och krogen, ensamheten och den här rotlösheten, hjälptes varken av en ny sängkamrat eller en fylla eller, ingenting och det hjälpte ju inte att be. Då kom jag på att det finns ett ensamt litet barn i mig som jag har glömt bort. Så

symboliskt började jag ta upp det där barnet i min famn och strök symboliskt det här barnet över håret och liksom tröstade och sa, jag kan vara pappa för dig, eller jag kan vara mamma för dig, jag kan vara Gud för dig om det är så du vill. Sen började jag en påtaglig inre dialog med det här barnet och ur den dialogen så växte den här sången fram och trots att den använder enklare ord, så var de en av de svåraste orden att mejsla fram för mig, det fanns ett sånt inre motstånd att liksom, inbyggt inre motstånd, något otroligt. Jag minns när jag började skriva på den, det var efter en stifts ungdomshelg. Då kom ”åhåhåh mysterium”, men till slut kom den och jag minns att jag presenterade den för min vapendragare Ingmar Berling, som arrangerar allting för kören och så där, men han sa ”nej det här är inte bra”, men ”jag tycker det här är bra”, svarade jag. Sen visade det sig att Ingmar hade fel och det var ju roligt och jag var inte sen att påpeka det, han jobbar i församlingen som församlingsmusiker. Och sen så tog den fart och den hittade sig ut bland folk och framför allt bland unga människor.

Den andra sången, se hur gudsvinden bär, du vet när man skriver kan man få olika, sådana här tankar ”friheten sträcker ut sin hand men kärleken tvingar ingen till sig”, det var liksom en tanke och ”myndigförklarad, allt är möjligt, i Guds rike finns inga åldersgränser”. Jag hade ett antal sådana här små fraser. David Bowie, han skrev också så att han lägger ut texten, utan andra jämförelser med David Bowie, så började jag att klippa ihop de här meningarna och se vad som passar ihop bäst och samtidigt höll jag på att kämpa med om jag skulle kunna bli präst eller inte. Jag pluggade på Teologiska högskolan och turnerade samtidigt, först pluggade jag helfart, halvfart och sen kvartsfart och jag blev aldrig klar, för jag visste inte. Jag började plugga teologi för en sak och det var att jag ville bli en bättre textförfattare. Och den dagen jag vaknade och hade bearbetat, dopsyn, församlingssyn, människosyn och hade haft mitt samtal med Lönnebo som sa ”ta med dig ditt pingstarv och fortsätt att skriva sånger då kan du bli präst” och det här började landa i mig, den morgonen vaknade jag och sa till mig själv, nu kan jag bli präst och så satte jag mig ner vid flygeln och då kom hela den här sången ner och så var allt klart.

- Men Du är en bön skrev du när du var präst?

Nej det var innan. Jag har ju turnerat en del inom svensk kristenhet. Du vet, när jag var ung så fanns det hippies och jag var en sån där Jesushippi. Med ett svenskt band som hette Höga visan turnerade vi faktiskt i USA, med en grupp ur Jesusrörelsen som hette Christ is the answer, med en helt galen ledare faktiskt som förstörde alltihop, men bortsett från det var det en väldigt fin tid, som en andlig militärtjänstgöring, och vi använde ju rockmusiken, det var ju det vi spelade där, vi intog städer 200–250 personer, med långtradare och grejer och levde i tro. Så kom man till en liten småstad någonstans. Du sitter och äter lunch och så kommer en långtradare där det står ”Jesus is the answer”, och nästa dag kom fler och till slut så intog vi en hel stad och vi samarbetade med alla kyrkor som ville samarbeta med oss och framför allt besökte vi knarkarkvartar och försökte få kontakt med nedknarkade hippies. Så hela ministriet bestod ju av hippies, det var ju unga människor, gamla hippies va och vi spelade rockmusik, det var ju det vi lirade jag såg hur det funkade. Sen har jag burit med mig det och det är kanske först nu som jag går in i det och skrivit kanske det bästa jag har skrivit och publicerat och som kommer till hösten, vi får se ”All bön är trådlös” God is like wirefire God is like the internet. Men hela mitt liv har egentligen gått ut på att skriva andliga sånger och psalmer för jag tror att det är viktigt att göra det, jag skriver fortfarande psalmer. Jag minns när jag gick i pingstkyrkan så tänkte jag ”De har rätt, men de uttrycker sig fel, dom tänker fel. i Grunden har de rätt, men dom tänker fel, det här kommunicerar inte”. och sen kom tanken, ”hur skulle jag uttrycka min tro så att mina vänner och kompisar kan förstå” och det var där någonstans det föddes. Det där lever kvar i mig, jag tänker på när man slår upp psalmboken och tittar på den, de flesta psalmer går inte att använda idag. Och du vet när man säger, ”ja tänk nu på att psalmen är skriven år 1722, hur tänkte dom, Jaha, men den där psalmen är ju skriven år 1942 och den är ju fruktansvärd, men

man tänkte så då. och alltså, hmm och därför måste psalmen, ja egentligen är det så att bara för att en psalmbok hamnat i psalmboken så är det inte säkert att det kommer att överleva. Den finns där, men det används inte. Man kan ju se vilka psalmer det är som har använts och är levande bland svenska folket så är de ofta bärare av ett ganska enkelt språk och en enkel melodi, *Blott en dag* till exempel *Härlig är jorden*.

Jag minns första gången när Dylan kom ut med sina tre plattor, då han hade kontakt med Vinyard, alltså *Slow train coming*, *Shot of love*, *Saved*, dom tre albumen. Många upplever dem som väldigt evangelikala, men när jag tittar tillbaka på dem i dag, visst kan man läsa dem så, men det är dom ju inte, det är bara det kyrkans uppdrag är faktiskt evangeliet, att kommunicera evangelium. Det är med evangeliet vi skall hjälpa människor, och oss själva och vi får inte förlora det vi präster, vi får inte tappa bort det. Att predika evangeliet så att det träffa människor, där tycker jag att psalmen, den andliga sången, låtar alltså i allmänhet, har en otrolig förmåga. Dylan har kanske skrivit en av de bästa hymnerna som skrivits under 1900-talet *Every grain of sand*, den handlar om en människa som har upptäckt nåden och blivit drabbad av nåden. Wiehe försökte översätta den, men missade hela poängen. Den beskriver en människa som har så drabbats av nåden så att de nya fröna som har planterats i honom, sen han då tagit emot Gud, hans tårar sköljer bort dom för nåden är så stor. Men en sån psalm har gått helt förbi vår kyrka, för man är inte där, man är så upptagen med sig själv, istället för att predika evangelium. ... Bob Dylan när han fick nobelpriset, när han sa att Shakespeare aldrig tänkte "åh jag sitter och skriver litteratur" när han skrev Hamlet, han skrev ju för scenen, "hur sjutton skall jag få tag på en dödska", det är sådana grejer va. Det är samma sak, inte tänker jag "åh nu skall jag skriva en psalm och den ska ha den och den strofen och den och den kopplingen till gamla testamentet, åh skit heller, man skriver det som kommer ur hjärtat". Sen kanske man märker att den här sången har en enorm bärkraft och den lyfter och folk lyfter in fantastiska andliga sanningar, good, jag kanske inte ens tänkte så. Fast det är ju även ett hantverk där man räknar versmått och stavelser och sånt där, jag är väldigt noga med att det ska vara formaterat, precis.

Jag är naturligtvis väldigt medveten när jag komponerar och jag provar varje stavelse, jag provar så gott som alla sånger i gudstjänstsammanhang, minst ett sammanhang, minst en gång, gärna några gånger och sen ser jag hur sången fungerar. Är det är en allsång, en gudstjänstsång, psalm och hur den fungerar rent melodiskt och språkligt. Märker jag att församlingen spontan inte vill sjunga just den tonen som jag har skrivit in, då skriver jag in en annan ton. Eller någon textrad som jag hör i rummet som inte låter bra, eller låter konstig, då ändrar jag det. Så jag skriver ofta om sånger säkert 20 gånger, speciellt om jag anar att "den här kan nog komma i psalmboken en dag". Sen kan man ju återkomma till en psalm många år senare och bearbeta den även om den är publicerad. När jag förstod att "Alltid på väg" var på väg in i psalmböckerna, som jag skrev för länge länge sen, då skrev jag om den så att den blev mera Kristus centrerad. Men jag är väldigt noggrann i mitt författarskap och så försöker jag skriva så enkelt som möjligt. Just nu är jag inne i en musikaliskt väldigt enkel form, sången skall fastna direkt, vid första andetag. I den nya sångsamlingen har jag gjort en hyllning till psalmen, till jordens alla psalmböcker. "rock this magic song" svenska "Sjung en magisk psalm". Vad betyder en psalm, en låt, det låter så fint det här med en psalm i psalmboken, men egentligen är det bara en låt. Men sen när den fått fotfäste, då sjunger många den. Jag vet att när Ylva hade skrivit den här, Var inte rädd, och den hade använts mycket i församlingar, men det var inte förrän med Tsunami och man sjöng den på Arlanda "det finns ett hemligt tecken", och då vann den sig långt ner i folkdjupen, en fantastisk sång. Ylva är min favorittextförfattare, avgjort, jag sjunger helst bara Ylva. Visst har det hänt att jag försökt medvetet skriva en psalm, alltså jag skriver nästan utslutande alltid, eftersom jag jobbar i gudstjänstrummet, så skriver jag för kyrkorummet och stämmer av och ser hur sången fungerar, om den svarar mot symbolerna i rummet, funkar den på en begravning, eller på ett dop. Jag kollar inte bara om det funkar i kyrkorummet, jag är sån

här att oavsett om jag skriver predikan eller sånger jag skriver hela tiden, jag skriver jämt, det är nästan så att jag inte vill skriva mer, man orkar inte alla gånger. Då gör jag så här, först sitter jag hemma, då har jag gjort ett utkast och så har jag hittat någon slags ide om hur det kommer att bli, sen spelar jag in den, kanske gör två tre tagningar, sen så sätter jag mig i bilen och kör runt och åker ut och lyssnar på inspelningen och så kör jag runt i stan och kollar efter, funkar det här språket, skulle jag kunna parkera här och ställa mig och ta fram det här och sjunga? Jag åker till Djurgården eller till någon förort och ställer mig på någon parkeringsplats och kollar, funkar det? Sen tar jag fram min padda och skriver om, och så gör jag även med min predikan. Jag läser in predikan och så sätter jag mig i bilen eller går runt i stan och tänker, funkar det här. Och egentligen är jag inte nöjd förrän jag känner att det här skulle jag kunna göra i tv. Jag ser gudstjänster som produktioner, så dramaturgin är väldigt viktig för mig. Alltså en sång måste platsa in i gudstjänstens dramaturgi, men det gör ju det mesta.

Jag berättar att en kompis till mig, som arbetar med konfirmander, medvetet undvek att presenterade psalmen "Du är en bön" för en av sina konfirmandgrupper. Mot slutet fick de höra denna psalm en gång och efter det ville konfirmanderna höra den om och om igen. Jag frågar:

-Vad tror du det är som gör att den träffar?

Det inneboende svänget, sen är den direkt riktad till dig som sjunger den. Det är du form men man sjunger till sig själv fastän man sjunger du. Jag tror att den hittar till någonting. Den hittar till djup, något existentiellt och jag tror att varje människa är uppkopplad mot Gud. Och den sätter ord på något, även om du inte kallar det Gud, du kan kalla det vad som helst, någonting större är det som finns i vårt väsens djup alltså, än oss själva och det verkar som att den intuitivt talar till många unga människor som söker sin identitet.

"Se hur gudsvinden bär", i låten så har jag en liten heltonsskala i mitten som spelas på piano och lite instrument och den frasen tror jag är väldigt viktig i den låten. För att första gången man hör den så greppar man det ju inte riktigt det där, man tänker, vad händer nu, men i och med att det är fem verser, från början var det sex verser, så för att orka sjunga den, så måste du tänka, vad är det som händer där rent musikaliskt? Du kanske inte tänker så, men ditt psyke funkar så. Jag vet att Georg Riedel lär ha sagt, åtminstone den gången jag lyssnade på honom, att en barnvisa skall vara allmångods rent musikaliskt sett, men att man alltid ska placera någonting som är nytt, som man inte kan greppa, som gör att man måste tillbaka. När du sen kan den grejen och införlivat och integrerat den i dig, ja då kan du gå vidare. Så visst finns det en del hantverkknep du kan ta till dig.

På senare år nr jag tänker på psalmdiktning, så finns det flera saker jag återknyter till i min tanke, jag återknyter till Jesus död, Jag återknyter till Jesus uppståndelse, Jag återknyter till Jesus himmelfärd, om jag nu tror på den, jag vet inte. Tolkar man det bokstavligen har Jesus inte tagit sig ur vintergatan ännu, så man måste tolka det på ett annat sätt. Men det finns med i berättelsen och så återkomsten Parusin. De fyra punkterna, jag märker att jag finns i det rummet när jag skriver psalm. Man kan se det när man gör analyser, även om jag inte skriver om just det, så finns de där. Man blir ju miljöskadad också som präst och när man förkunnar, men jag har landat väldigt mycket i det där. Jag tycker att om man tittar på det där rent teologiska tankar och förstår dem på nya sätt. Jag minns när jag gick i pingströrelsen under min generation, så var det mycket tal om Jesus återkomst. Det är klart att Jesus återkomst kan vara väldigt skrämmande, även om det inte var det för mig nu, men då var helvetet mycket mer skrämmande. Men när rädslan för Jesus återkomst släppte, det var faktiskt i och med mysterium mässan, när jag insåg att han som kommer har alltid funnits här, han fanns där när jag föddes, han bär mig när jag dör, han som kommer, han har alltid funnits här. Plötsligt blev det något nytt, jag inkorporerade hela den där tanken om parusin och återkomsten in i treenigheten och jag tänker mig att

det kanske var en av misstagen man gjorde inom pingströrelsen, att man särskilde återkomsten, för man har ju ingen uttalad treeninghetslära i pingströrelsen. Men när jag började reflektera och landa i treenighetstanken, då föddes tanken av att han som kommer, han har alltid funnits här och då sker något annat, alltså Gud är den hjälp som är på väg, ständigt. Kanske till och med så att vår djupaste identitet är en färskvara som vi får i från Gud i varje ögonblick, att livet ges oss i varje inandning och utandning vår

djupaste identitet som är i relation till Gud som ges oss här.

-Vad tänker du kring Brueggemanns teori kring psaltarpsalmerna?

Det är klart att det är så tes antites och ny tes, det finns också där, kanske är alla tre där samtidigt, kanske är livet så komplicerat. En författare från mina hemtrakter i Västerbotten, PO-Engkvist, skriver i Levi Petris resa, denna fantastiska bok, han skriver om det i en intervju att det är väldigt korta broar mellan erotik, skapande och teori och att man springer på alla tre broarna samtidigt va. Jag tror man kan vara orienterad -desorienterad och reorienterad och hålla på med det på olika områden i sitt liv, hela tiden en slags omprövning och så. Jag har landat mer och mer i det att jag tycker om psalmboken och som psalmförfattaren så tycker man om "punchlines", när man skriver popmusik så pratar man om "hocklines", en hake så att det fastnar likt en hocken "jag tog hennes hand", det är hockenline. Första versen är ett *scenario* som skall svara på *tid, plats och situation*, de tre frågorna och sen kommer hocklinen "men jag tog hennes hand". Sen kommer nästa vers och då händer en ny scen och det kan vara en liten scenförändring, någonting nytt i den andra versen, och sen kommer hockline "men jag tog hennes hand". Och sen kanske man, det kanske man inte gör med psalmer, men i popplåt kommer en brygga och helt plötsligt kommer en kommentar och man tänker "vad har det med sången att göra?", men det blir som en kommentar till det hela, och nästa gång man sjunger "men jag tog hennes hand" så får man en ny dimension. När jag skriver texter till exempel brukar jag ofta tänka på att varje vers ska svara på frågorna "tid, plats och situation". När, var och varför skall man kunna svara på, kanske inte behöver finnas med i texten, men man måste kunna svara på det själv i alla fall. Gärna att det jag vill ha sagt i sången är fångat i en enda mening "Du är en bön" "Gud är din bön", vad nu det betyder just nu. Jag har ju blivit så pass gammal nu så jag kan ju säga som det är, min tro kan sammanfattas i två ord, eller tre, min tro handlar om ett öppet slut. På samma sätt som jag går från barndom till tonårstid, det är ett öppet slut, jag går från tonårstid till vuxenvärld, det är ett öppet slut och sen fortsätter detta hela livet tills man står vid det evigt öppna slutet. Så i sanningens namn är det ett öppet slut, för vi vet inte förrän vi är där. Och på samma sätt, om du går till de tidigaste evangelierna så är det som finns är en tom grav, alltså ett öppet slut.

Och när jag tänker på teologi och när jag skriver psalmer, så tänker jag på sådana här små punchlines eller hucklines som jag letar efter och som kan bli som mantran som man ta till sig. Jag brukar säga att när jag var ung visste jag allt om Gud och om Guds allsmärktighet, nu är jag så gammal så jag är inte längre så tvärsäker. Och min kunskap om Gud är lika liten som ett knäpphålshuvud alltså, som embryot i Marias mage, bebådelsen så att säga, men jag delar embyots längtan efter att bli människa, alltså jag delar Guds längtan enligt vår gudaberättelse. Guds längtan att bli människa delar jag med Gud, där finns en connection med Gud. Det jag jobbar, veckor, lever och predikar för, det är människoblivandet, att bli människa. Och det är de klassiska sakerna "att bli funnen av Gud är att finna sig själv". Bara för att man gjort det några gången betyder inte det att man inte kan bli desorienterad, det är ju en ständig livsprocess. Och det är det som är spännande med Psaltarens psalmer och de här böckerna, höga visan, klagopslamerna, att de är så nära livet, de är nära och det märkliga, går man till Bibeln, evangelietexterna och analyserar dem, så handlar de sällan om att bli kristen, handlar aldrig om att bli kristen, de handlar om att bli människa, att vara människa och bli ännu

mera människa, försonad med sitt liv och med sin omgivning, ha förmåga att älska och förlåta och så där. Så i min psalmdiktning försöker jag hålla mig nära det allmänmänskliga. Jag träffade en man som är döende i cancer och han frågade ”vad ska jag göra för att liksom utnyttja tiden jag har kvar?”. Ja sa jag, jag tror du ska andas in och andas ut, leva, andas in och ut, det är det livet handlar om. Och det märkliga är att man lever enda in i sista andetag. Ligger på ett sjukhus och vet att du ska dö inom det närmsta dygnet och alla anhöriga är samlade. Jag har varit medvandrare till människor som är döende i cancer, och en kille som hette Lasse ringde mig och sa ”Du Ingmar kan du komma, nu är det dags, nu ska jag dö”. Så jag åkte in på sjukhuset och jag kom dit och jag titta på hans ögon och så sa han ”ja, du och jag har ju pratat färdigt med varandra, ja det har vi gjort sa jag”, ”Håll mig i handen bara”. Det var intressant, vi satt och pratade och han säger ”vilken fin höstdag det är i dag. Kan du räcka mig ett glas, jag är törstig”. Livet pågår, det vardagliga livet, inte de stora tankarna om ”universums skapelse”, utan det vardagliga ”kan jag få ett glas vatten, hur var vädret ute i dag”,
Man lever in i det sista andetag och någonstans måste predikan och psalmdiktning beröra det där, helt vanliga livet, som handlar om att andas in och andas ut och ”du är en bön” handlar om det ”låt tystnaden föra dig nära, närvaron finns där, en kraft som vill bära, ja öppna det rum som står låst djupt inom dig, barnet som bor där och stumt skriver hör mig”. Så väldigt nära, livet handlar om att andas in och andas ut, det där spontana som man gör, har du försökt att sluta andas.

-När jag tänker på döden blir jag sentimental och tänker ”den där höstdagen, ska jag aldrig få se den mer”

Visst gör den det, döden gör oss desorienterade. Varje gång din existens är hotad och det blir den ju stup i kvarten. Jag tror att alla människor har sånger som fungerar som psalmer för dem i alla fall. Det kan vara Idas sommarvisa, som man sjöng i barndomen, eller lilla snigel akta dig, tidiga sånger som gett dig trygghet, som vaggat dig. Och i en barnvisa finns ofta en vaggande rörelse. Och det kanske är anledningen till att Du är en bön funkat, den har ett inbyggt sväng och att det kanske är någon slags vagga i den, det finns ju kopplingar till tidig anknytning.

- Jag frågade Ingmar om ”jaget” i en psalm, att det funnit en överdriven misstänksamhet mot det subjektiva inom Svenska kyrkans psalmdiktning.

Äsch det där är larv. Jaget, duet i en psalm är ett vi! Du är en bön. alltså när du sitter i en gudstjänst så är du ju uppkopplad mot ett större hjärta, det är du alltid när du går på konsert eller går på teater, alltså det är som om man skriver på ett osynligt kontrakt och blir uppkopplad till teaterstyckets högre hjärta, så är det också med en gudstjänst, överallt där människor träffas, är vi kopplade till något högre hjärta om man nu använder den bilden va. Jag kallar det för Gud, Gud är ju inte mindre närvarande vid en köksstol i Enskede, där man aldrig pratar om Gud. Jag tänker på det att i psalmdiktning så är det ju faktiskt duet ett vi. Jag är ju en del ett vi, så även om man sitter hemma och sjunger ”vi” så tolkar man det som ett jag. Det är klart, man har ju en väldigt konstig relation till pietismen och det är ju ett skällsord i Svenska kyrkan. Det finns mycket i pietismen som är knepigt, men vad händer med en kyrka där de som förkunnar inte har gjort egen genuina gudsupplevelser? It will die very very soon.

Jag skulle inte sitta här om jag inte hade haft en mystik upplevelse. Jag var i 40 års åldern, hela mitt liv hade sprängts i bitar. Jag låg i skilsmässa, jag jobbade i kyrkan, jag bodde hos min älskarinna, det var en kaotisk tid, det var verkligen en tid i desorientering och jag trodde mig veta vad tro var, egentligen fruktansvärt att jag tänkte så men, jag trodde att jag stod i trons rum och att hon stod utanför. Så jag tog det psykologiska fönstret och sa åt henne, titta in här församlingsfönstret och så kan du titta i Jesusfönstret och i kyrkohistoriska fönstret för att förstå

det hela va och när vi pratat färdigt la vi oss på sängen och så minns jag att vi läste Johannesprologen ”och ordet tog kött och tog sin boning bland oss” och en enfödd son som fått sin härlighet av fadern full av nåd och sanning, Johannes 1:14 Och så blev det natt och så gick det en stund och sen var det som att ett osynligt ljus tändes i rummet och inne i mig och hela mitt jag liksom blev genomlyst. Det var som att jag blev nedsänkt i en liten pool fylld av kärlek och som levde i desorienteringsfasen. Jag såg att hela mitt liv fanns en mängd olika vägar jag hade kunnat välja och jag var fri att välja vilken väg jag ville, det var alltså en fruktansvärt stor frihet alltså och jag tänkte tankar, möjlighetstankar som jag aldrig tidigare tänkt och som jag inte tänkt senare heller. Och vart jag än färdades i mina minnen och rörde mig i mina minnen, alltifrån barndom var det som att nåden växte in i varje årscykel eller om jag upptäckte att nåden redan fanns inväxt, jag vet inte. Och jag vet inte hur länge det här pågick alltså, det kändes som ett ögonblick, men det pågick en längre tid en timma eller så och till slut tänkte jag så här ”håller jag på att dö alltså”, vad är det här?!” För jag blev väldigt rädd och jag tänkte är det här att dö, då är det verkligen ingenting att vara rädd för. Jag visste för en stund att det här har jag längtat efter hela mitt liv, jag kunde inte förstå att detta skulle hända mig. Och sen tänkte jag ”men det här måste ju vara Gud”, men det stämde ju inte riktigt överens med det jag hade fått lära mig va, jag levde ju i synd för sjutton gubbar, jag var skild, det var kaos alltså. Och när jag tänker den tanken då är det som om något eller någon ordlös säger ”ja Ingmar det är jag”. Och den glädjen har jag inte upplevt varken förr eller senare, alltså det genomströmmade varenda fiber, varenda cell i min kropp, snacka om att vara hög på Gud, det är dumt uttryckt men alltså, berusad är också fel, men alltså. Och där sker ett trendbrott hos mig, i den stunden blev jag en mystiker va och för att vara troende i vår tid behöver man per se vara det, för du är en mystiker om du tror på en sån Gud. Men den natten kom en förändring, det förändrade inte min karaktär eller personlighet, men den förändrade mig på djupet, så helt plötsligt visste jag på vem jag tror. Och detta var alltså innan jag skrev mysteriemässan och Du är en bön. Förresten hela mysteriemässan, förutom att jag utforskade hela högmässan, så var det ett sätt att skriva sånger om min upplevelse ”detta benådade ögonblick, nu när tillvaron öppnar sig och allt genomlyses uppståndelsens ljus fyller rummet bekräftar”, det var det som hände va. Jag tolkar det som att Kristus uppstod i mitt liv, Jesus uppstod i mitt liv. Och ett sätt för mig att förstå och det är även kyrkans, att Kristus uppstår i dag också i människors liv. Och tyvärr finns det ingen knapp som de tidiga pingstvännerna trodde då, man lägger händerna på någon och puttar omkull någon så blir den, man säger inte mystik upplevelse, utan döpt i helige ande, det funkar inte så. Men där hände någonting som i grunden kommer att påverka mig och också ta min psalmdiktning in i en helt ny dimension. Det var som att bli invigd i något slags mysterium, det var som att det blev en, och fråga mig inte varför jag är inte någon speciellt from människa, men det var en gåva som gavs mig och efter det så var det som att bli invigd i en viss kunskap om saker och ting som jag inte hade tidigare. Jag kunde börja tala, du vet när jag ställde mig upp och tala så började folk bli rörda och folk började tro. Nu ska man inte säga så att mystikerna i kyrkan varit pietister va, men man får inte förringa den enskilda människans möte med Gud. För Gud möter oss en och en inte som ett kollektiv. Vi må födas in i en församlingskultur, men blir vi kvar i den fasen, så behöver man en fasförändring. För sen så kallar Gud dig ut ur samligen. Jesus kallade Petrus ut ur båten, det stormade runtomkring, men de satt trygga i båten, och så ser de Jesus på långt håll gå på vattnet och Petrus som var mogen, han kliver ut och börjar gå, han kan gå och så är det med dem som vuxit upp i församlingen och sen blir vuxna och ska ut, vi börjar gå på universitet, dricka alkohol, sniffa någon lina kokain, röka gräs, ha flera älskare och älskarinnor livet går bra, man tjänar pengar, whow livet går bra, jag kan gå på vattnet och så plötsligt händer något mitt i livet, du blir svårt sjuk, eller en god vän till dig dör eller livet går sönder och vattnet bär dig inte längre och du sjunker som en sten och du ropar hjälp och sen kommer handen och lyfter upp dig och du kan gå på vattnet igen tills, detta något som lyfter dig upp, symboliskt. Det var det som hände mig den gången.

Vi tror oss vara perfekta, vårt ideala jag, vi lever liksom i vår persona i församlingen allt väl och snyggt, men det är vår synd därför att vi förnekar att vi egentligen är någon annat, en människa som inte får sitt liv att gå ihop. Vi måste ha självkänedom, inte göra oss sämre eller bättre än vad vi är utan vara dem vi är. Som Luther säger. Vi är syndare och rättfärdiga samtidigt vi är inte vårt perfekta jag. Andas in och andas ut, Gud möter oss i varje inandning alltså. Inandningen är orientering, utandningen leder till desorientering om vi inte andas in igen. Andas in och andas ut, reorientering och disorientering så lever vi ändå i en orientering. Och för mig är det poesi. Teologi är ju språk och det är svårt att veta om språket i sig skapar teologi eller om teologin skapar ett språk. Det är väldigt svårt att veta det va, men jag vet att språket påverka teologin, det är jag helt övertygad om. Och det är inte för intet man säger att ordet blev kött. så att teologi och språk har med varandra att göra alltså. Johannesproglogen har ju med vishetslitteraturen att göra.

- När du beskriver hur du skriver känns det som att det är viktigt för dig att det är provat

Om en psalm inte kommunicerar, alltså skapar ett ömsesidigt utbyte, då har den inte någon särskilt lång livslängd. Om det funkar för barn så tyder det på att författaren har lyckats kommunicera med det här barnet och alltså får ett ömsesidigt utbyte med barnet. Och det märkliga med barnsånger och som bibeltexter att det finns en mängd traditionsnivåer i en sång. I en bibeltext till exempel, den förfärliga berättelsen om när Abraham skall offra Isak. Det finns ju en mängd traditionsnivåer i den berättelsen som har kommit till i generation efter generation och generation och jag misstänker att det är något liknade med sånger och psalmer som sjungs ofta, det är som att de djupnar med åren.

Jag kan tänka mig att Du är en bön lider samma erfarenhet av att samla på sig olika generationsdjup där man förstår det här på olika sätt därför att sammanhanget runtomkring förändras, alltså förstår man det på ett nytt sätt i en ny tid. På samma sätt som man läser bibeltexter i en ny tid. Det är samma sak med psalmer tror jag. Det blir lager på lager, det går ju inte att bevisa, det är bara en poet som kan se det här. Så tänker jag. Frostenson han hade psalmer, de går att sjunga på fyra melodier. Han var inte speciellt musikalisk, men han kunde skriva. När han skrev psalmer försökte han få in dem i någon av de där melodierna. Jag tror det är många som håller på med det där, jag har inte så många versmått alltså. Jag försöker dölja det ibland med små knep men jag tror att många av mina sånger kan sjungas på få melodier.

-Ja men de är ju tänkta att brukas och för det ska ju kunna integreras snabbt.

Om du går till Frostensson största och Britt G Hallqvist, Harling - Svenska kyrkans svar på svensktoppen, men han gör det bra. Men, för Frostensson var dogmatiken väldigt viktig, så när han skrev, skrev han alltid i dialog med den kristna dogmatiken. Jag tror att börjar man titta på gudstjänster och så där, så tror jag att man förr eller senare hamnar i en, inte slaviskt men på något sätt, men hela tiden i dialog med den kristna dogmatiken När man bryter mot dogmatiken ska man veta vad man gör, det tror jag är en poäng att du vet vad du håller på med, eller förstår i alla fall i efterhand vad du försökt att göra. Sen är det en annan sak som du borde fundera på, nu ska jag inte säga till dig vad du ska göra, jag tror inte att det är så många som skriver psalmtexter, sånger för gudstjänstbruk, det finns hillsong som kommer nu, men jag är inte så bevandrad i Hillsong. Det jag har hört är ingen språklig förnyelse utan en konservativ teologi. Det verkar som om psalmböckerna är på väg ut ur kristenheten. man har korta mantran som man sjunger och så där, men en psalm, som psaltarpsalmen eller bibeltexter är ju så ämnade att fungera i alla livets skiften och i alla åldrar. Du kan med glädje sjunga en psalm och så sitter du med en döende, det ska rymma hela livet. Därför tycker jag det är sorgligt att det inte skrivs vanliga psalmer. Och det är skillnad på solistlåtar och psalmer, där har du ju duet och viet så klart, men jag tänker på psalmer i 2000 talet, det är många låtar där som inte funkar som psalmer, de är solistlåtar alltså.